

LTREMTINUS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 10 (115)

1994 m. gegužė

Negrižusių sūnų šešeliai

VILNIUS. Gegužės 4d. SKAT štabe atidaryta fotoekspozicija "Kovojanti Lietuva 1944-1954 metais". I atidarymą susirinko gausus oficialiųjų asmenų ir visuomenės atstovų būrys. Aktorius Vytautas Dumšaitis perskaityė partizano priesiaką, kurios pabaiga aktuali ir šiandien - "ir visur elgsiuos kaip pridera doram, klausiam ir narsiam laisvės kovotojui". Po jaudinančių poeto Vytauto Cinausko posmų apie partizano motiną kariuomenės vadas generolas J.Andriškevičius perkirpo juostelę. Aukštasis svečias ir SKAT vadas plk.ltn. A.Pocius kreipėsi į susirinkusius. Parodoje eksponuojamos padidintos iš KGB archyvų paimtos partizanų darytos nuotraukos. Jos suskirstytos pagal pokario metais susiformavusias partizanų apygardas. Vienoje iš jų "Tauro" apygardos "Geležinio vilko" rinktinės "Dešinio" tėvūnijos partizanas (dabar Marijampolės rajono Kumeliionių k. gyventojas) Petras Gumauskas atpažino save šalia nukautų keturių kovos draugų. Juos fotografavo Marijampolėje, stribynės kieme. Susipažinus su paroda, buvo skaitomi pranešimai.

N.Gaškaitė kalbėjo apie NKVD-KGB provokacijas prieš partizanus. Jų būta kelių rūsių. Bene balsiusiai agentų smogikų veikla. Žūdavo ne tik apgauti partizanai, buvo sąmoningai žudomi visiškai nekalti taikūs gyventojai, kad neliktų liudytojų ir būtų sukeltas pasipiktinimas "partizanų" žaurumu. Buvo kuriami legendiniai partizanų štabai, į tikrų partizanų būrius įterpiami, vidiniai agentai. Plačiai naudoti specialūs migdomieji preparatai, kuriuos agentai įmaišydavo į partizanams duodamą maistą, gérimus; buvo platinami suklastoti dokumentai, siekiant sukompromituoti partizanus, kad juos kaip "išdavikus" saviskai nubaustų mirtimi; dažnai būdavo planuoojamas vadinamosios operatyvinės kombinacijos, kai suimtaji tariamai išvaduodavo "partizanai" ir šis, neįtar-damas klastos, išduodavo draugus.

Pasak spaudos pranešimų, buvęs stribus, o dabar Seimo Nacionalinio saugumo komiteto pirmininkas Vytautas Petkevičius, kalbėdamasis su Rusijos laikraščio "Komsomolskaja pravda" korespondentu (žr. 1994 03 31 d. nr.) apie atskirkusios Lietuvos valstybės saugumą, pasakė, kad "tokios tarnybos nebuvu. Buvo trys keturi žolipliai, su kuriais nebuvu galima susikalbėti. Nacionalinis saugumas buvo išvaikytas. Anksčiau Lietuvoje buvo tikrai šiuolaikinių įrengimų. Juos išvalstė (razbazarilius). Nacionalinį saugumą sąmoningai naikino nuo 1990 m. kovo mėnesio. Vėdovais buvo skirti neraštinių žmonės, kurie šio reikalo neišmanė. Lietuva liko be priedangos. Čion plūstelėjo žmonės, kurie daro, ką nori. Sename Lietuvos SR KGB dirbo aukštos klasės specialistai. Palengva mes juos tikriname ir kviečiame į darbą. Mūsų iniciatyva sudaryta archyvų valdyba, kuriamas genocido tyrimo centras. Lietuvoje devyniasdešimtaisiais reabilitavo visus, ir tarp jų radosi tokiai, kurie dalyvavo masinėse žydų žudynėse. Dabar gėda prieš visą pasaulį".

Jau vien tas faktas, kad DDP valia į NSK kėdę buvo pasodinta odlozinė asmenybė, patvirtinė komunistų ketinimus spartinti Lietuvos resovietizaciją.

Iš tikrujų, paskelbus Lietuvos nepri-klausomybę nacionalinio saugumo ir būti negalejo. Juk tada dar nebuvu nei diplo-

KAUNAS. Gegužės 14d. įvyko LPKTS tarybos ir rajonų skyrių pirmmininkų konferencija. Pagrindiniu klausimu "Lietuvos kovų ir kančių istorijos I tomui pasirodžius" priimta rezoliucija, kurioje pasakyta:

Reikalau įam:

nubausti Lietuvos istorijos klastotojus ir nušalinti nuo pareigų ats. redaktorių G.Rudi, sudarytojus E.Grunskį, V.Kašauskių, H.Sadžių;

nutrauktis šios knygos platinimą, sulaikyti jos išleidimą užsienio kalbomis; išspaudojant tiražą ir prekyboje esančius knygos egzempliorius sunaikinti; tolimesniu tomu leidimą sulaikyti;

atkreipti Pasaulio lietuvių bendruomenės dėmesį, kad leidžiant ir ypač finansuojant dokumentinę istorinę literatūrą, nebūtų daromi sandėliai su istorijos klastotojais spaudai parengtų panašių knygų nederėtų spausdinti be Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pri-tarimo ir šios organizacijos istorijos sekcijos recenzijų. Rezoliucija priimta vienbalsiai.

Redakcijos inf.

D.Kuodytė pasakojo apie kamerų agentūros formavimą ir veiklą. Istorikas A.Kašeta pateikė žinių apie partizanų aukas 1944-1953 m., o A.Anušauskas nušvietė MVD-MGB tardymo metodus. Apskrityse ir valsčiuose tardytojai turėjo visišką laisvę suimtiesiems bėdė panages, mušę, traiskė pirmus tarpdury ar pjaustė perliu. Vadinosios fizinio poveikio priemonės buvo naudojamos ir nuslopinus partizaninių pasipriešinimą. Tai patvirtina nežmoniškai žaurus partizanų vado A.Ramanausko kankinimas 1956 m. Kankinime dažnavo tuometinės KGB viršūnės. Autorius nuomone, buvo nusikalsta žmoniškumui, enkavedistus ir stribus pripažintus "didžiojo tévynės karo dalyviais".

Buvo pagerbtai, renginyje dalyvavę partizanai. Plk.ltn. Juozas Petraška, buvęs "Dainavos" apygardos partizanas, slapyvardžiu Patrimpas-Lapaitis, papasakojo apie partizanų būrių formavimosi pradžią iš jų kovas. Buvęs AT deputatas L.Simutis padėkojo savanoriams už pastangas išsaugoti ir puoseleti istorinę atmintį, tačiau, jo nuomone, kova dar nebaigta.

Gėda prieš visą pasauli

matinės tarnybos, nei kariuomenės, nei policijos, nei pasienio apsaugos ir daugelio kitų būtinų nepriklausomos valstybės struktūrų. Visa tai reikėjo sukurti.

NSK pirmmininkas, pavadindamas žolipliai pirmuoju nacionalinio saugumo darbuotojus, pasirodė įtartinal mandagus. Jam geriau negu kitiemis žinoma, kad okupanto tarnai, stribai, kolaborantai, sovietinė spauda, partinės ūkinis aktyvas vartodavo universalų terminą - banditas. Jis tiko į Lietuvos karininkui, į partizanui, į pogrindininkui, į tūkiniukui, į mokytojui, į agronomui, į diplomatui, į gimnazistui, į studentui, į vagone gimusiam tremtinės kūdikiui, ir be išimties visiems politiniams kaliniams. Beje, ir mūsų dienų Seime sovietmečio nostalgija sergantys parlamentarai į tebevar-toja (žr. "Tremtinis" Nr.3, 94 02 09).

V.Petkevičius piltinasi, kad su atsikuriančiu nacionalinio saugumo pioneriais nebuvu galima susikalbėti. Buvo galima, tačiau tik teisėgumo kalba. O Aukščiausioji Taryba taip ir nepajėge priimti net ir kukliausiai desovietizacijos įstatymo, bent laikina užveriančio kelią į aukščiausią valdžią keliems šimtamis iš kolaborantų viršunėlės ir aktyviausiomis genocido vykdytojams. Tai sugebėjo padaryti

čekai, bulgarai, vengrai, o lietuvių - ne. Todėl mūsų visuomenėje ir valstybės valdymo struktūrose tiek daug darinų, prieštaraujančių pamatiniam teisėgumo principams. Nepajėgti priimti net būtinybius įstatymo, suteikiančio teisę nors apklausti Lietuvos likusių okupantų represinių struktūrų darbuotojus, kurie įtariami taatos genocido vykdymu ar antivalstybine veikla. Su kolaborantais reikia kalbėtis atkurto teisėgumo kalba, neįželdinant nepagrįstais kaltinimais ir nepažeidžiant asmens orumo. Okupantu ir stribų praktika - patyčios, kankinimai, trėmimai ir žudynės tarptautinės teisės požiūriu yra nusikaltimai. Atsikūrusios Lietuvos teisėsaugoje jie niekada nebus toleruojami. Dabartinis Seimas, būdamas DDP įtakoje, atkurti teisėgumo Lietuvos negali iš principo. Persidažusieji komunistai-dabartiniai Seimo nariai - sąmoningai siekia okupantų ir kolaborantų kruvinus pėdsakus ištinti iš istorijos ir tautos atminties. Tai bergždžios pastangos, tačiau šiek tiek atitolinančios tautos santarvės metą.

Ypatingo dėmesio vertas V.Petkevičiaus apgalestavimas dėl "išvaikyto nacionalinio saugumo". Juk Lietuvos SSR KGB niekada nebuvu ir nagalėjo būti mūsų valsty-

Mieži musų prenumeratoriui!

Januaro pradedantį mėnesį 1994

"Tremtinis" leidimine kartą per mėnesį.

Prasione "Tremtinį" nusisakyti
pažintose pirmočiau. Su poisto
pažintose iki 1994 m.
ne daugiau kaip 12 lt.

Prenumerata jau vyksta, baigta
gėgužės 31 d.

"Tremtinis" buželėmis 57.000

Gėgužės 29d. Lekečiuose, Sakų raj. bus
šventinamas "Tauro" apygardos, "Žalgirio" rink-
tinės paminklinis kryžius. Taip pat šventinami kry-
žiai, pastatyti desantininkams Julijonui Butėnui ir
Benediktui Trumpliui iš žuvimo vietose.
Sv.Mišios 12 val. Lekėčiu bažnyčioje.

Prasidėjo savanorių teismai. "Petrusevičius bus teisiamas už tai, kad apginklavė savanorius, kad tragiškomis Šausio dienomis minavo AT rūmų stogą, kai buvo rengiamasi atremti galimą desantą". Ji papiktino ir Lietuvos saugumo tarnybos šefo J.Jurgelio pasakojimas per radiją apie būtinumą apginti KGB agentų ir kitų darbuotojų garbę. Kaip visada optimistiškai nusiteikę monsinj. A.Svarinskas sakė, jog "priešai nesnaudė, bet, ačiū Dievui, ir mes prisikėlėm... Tik nenusiminkim- gerai nesibaigs".

Plk.ltn. A.Pocius, priminės būtinumą perimti ir tausoti savanorių tradicijas, pareiškė, kad "Sios partizanų nuotraukos kabos čia tol, kol bus savanorių štabas".

O aš šią parodą pavadinčiau poeto V.Cinausko eilėmis:

Ir gula ant širdies švinu
Negrižusių sūnų šešeliai...

Jurgis NAGINIONIS

bės nacionalinio saugumo struktūra. Tai buvo sovietų imperijos saugumo tarnybos KGB periferinės padalinys, aklai vykdanties centro direktyvas. Be to, visos šios direktyvos ir instrukcijos buvo nukreiptos net ir menkiausiomis Lietuvos valstybingumo apraškoms slopiinti. Šia tema surinkti tūkstančiai tomų kaltinamostos medžiagos dokumentų, prisiminimų, liudijimų ir t.t. Vien tik Vilniuje buvusiam KGB pastate sukaupta gausybė medžiagos apie V.Petkevičiaus vadinarimo "nacionalinio saugumo" nusikaltimus ir plikadarystes. O kaip vertinti "nacionalinio saugumo tarnybą", kurioje kalbama ir rašoma ne valstybine, o užsienio kalba, kur didžiuma kadrų ir visi vadovaujančios postai užimti iš centro atsiųstų emisarių arba jų statytių - kolaborantų?

V.Petkevičius gera žino, kad daug šniplėjimo, sekimo aparatu ir įrangos su-naikino arba išsivežė šeimininkai, tačiau ne visą ir ne iš visur. Štai Jonavos "Azo-to" valstybinėje įmonėje buvęs rajono KGB poskyrio viršininkas mjr. V.Mažuolis išsaugojo visą techniką ir net slaptųjų informatorių tinklą, pats tarpdamas performuoto KGB padalinio vadu jau ne-priklasomoje Lietuvos. Sprendžiant iš spaudos pranešimų, įmonę įsigys tris-dešimties fizinių asmenų grupė", kurie t bendrasavininkius kveles Rusijos (nukelta į 2 psl.)

Mūsų vienybė - jų pražūtis

Suaktyvėjo tamšliųjų jėgų veikla. Jos skleidžia melą, įtarinėjimus, įvairiausius gandus ir prasimanymus.

Pasidalirykime ir pamatyse, kiek atsirodo "kagebištū", jų "agentų", "informatorų", "komunistų" ir jų "padlaižų". Jau greitai ir doras žmogus pradės galvoti, kad jis yra "netolimojo užsienio" agentas. Toks įtarumas naudingas dėibantiems savo juodą darbą ir vengiantiemis viešumo. Tokie nukreipia visą ugnį į kitus. Užsienio žvalgybai dešiniųjų lietuvių labai naudingos. LDDP, sedinti valdžios viršūnėse, sekmingai darbuojasi vadovaudamasi šūkiu "Skaidyk ir valdyk!" Žmonės pjaudamiesi tarpusavyje mažiau matu vis blogę jančią ir blogę jančią gyvenimą ir lobstančius "buvusiuosius". Mūsų lietuvių labai reikalingos jėms išsilaikti būsimuose rinkimuose. Vienybė jėms pražūtinga. Tačiau nepamirškime, kad ir tarp mūsų yra tokų kurie, kartą pasirašę, nori to ar ne, privalo dirbt KGB naudai. Tiems, kurie priverstinių pakliuovo į KGB voratinklį ir nepadarė didelų nusikaltimų, derėtų dovanoti, pareikalaujant, kad jie nuoširdžiai darbu išpirktų savo kaltes. O neprisipažinusius turime įvardyti tautos priešais, parodyti jų nusikaltimus visuomenei ir viešai pasmerkti. Turime būti politikai. O dabar dažnai žmogus, galvojančias, kaip padėti Lietuvai, sumenkinamas, sunekinamas. Turėtume jo mintis paneigti savais argumentais, bet ne jį patį atstumti. Piktai KGB rankai tokios mūsų kliaudos labai parankips - jų veikla mūsų pačių rankomis. Užčiaupdamis daugelį kitalp galvojančių padarome juos savo priešininkais arba neveikliais pésimistais. Deja, kai kurie iš mūsų samoningu ar ne, pila vandenį ant kalnų jų malūno.

Reikia būti atsargiems ir perduodant nepatikrintas žiniasklaidai.

Vilnius

Kestutis LAKICKAS

Nacionalinė Norvegijos karalystės šventė

Gegužės 17d. Norvegija švenčia Nepriklausomybės dieną. Ši šalis gyventoju skaičiumi nedaug skiriasi nuo Lietuvos. Norvegų kultūros, ekonomikos pasiekimai, palyginti su lietuvių, labai aiškiai rodė, ką duoda tautai nepriklausomybė ir laisvas gyvenimas. Norvegija šiemet akiavaldžiai parodė pasauliui, kokias milžiniškas kultūros ir pilietinė orumė galias išplėtoja nedidelė, darbštī, draugiška ir išdidžiai laisva tauta savo valstybėje. Žiemės olimpinės žaidynės Lillehameryje nustebino visą pasaulį ne tik norvegų laimėtų medalių skaičiumi, bet ir didžiule meile tautinei kultūrai ir mokėjimu tos originalios kultūros švytėjimą parodytis visiems žemynams.

Gegužės 17-a jų Norvegijos moksleivai viešpataujalaikestės į gatvės, džiūgaudami ir daiuodarni, mosuodarni tautinėmis vėlvalėmis ir sveikindami savo karalių. Jų nėkas nekaltina "mokyklos politizavimui". Priminime, kad Lietuvos mokyklose Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji buvo paminėta vangai ir tik kai kur.

Sveikiname Norvegijos piliečius šventės proga! Dažnai pasižvalgydami į juos, gal ir mes greičiau pilietiškumą subrandinsime.

Paulius DEMIKIS

Gėda prieš visą pasaulį

(atkelta iš 1 psl.)

koncerną "Gazprom". Šis lengvai galėtapti ir įmonės šeimininku. Tokiomis sąlygomis suprantama užsienio slaptųjų tarnybų siekimas turėti čia stiprū kiek užmaskuotą savo padalinį. Seimui ne vieną kartą buvo pasiūlyta ši itin svarbū klausimą apsvarstyti iš esmės. Vietoj atsakymo olimpinė tyla, ir resovietizacijos postūmiai. Turint galvoje, jog panaši faktų Lietuvoje yra ir daugiau, aiškėja, kad "nacionalinis saugumas" kvalifikuoja dirba prieš Lietuvą.

Tlesia, sovietiniam KGB socialistų nestokota. Ši organizacija gebėjo per trumpą laiką parengti ir įvykdyti visą kompleksą totalinio tautos ištrėmimo operaciją, pusę tremiamųjų sunaikinti. Čekistai, MGB, KGB smarkiai pranoko savo kolegas iš vokiečių nacionalsocialistų reicho. Tai liudija Lietuvoje ir tremtyje gausybė neįvardytų kapų ir pati didžiausia mūsų šalyje politinė-visuomenė buvusių politinių kalinių ir tremtinų organizaciją - LPKTS. Dar iš šiandien jų vienija per 120 tūkstančių narių. O kiek nužudyti, ne sugrūžusių, mirusiu svetur?

V.Petkevičius kalba apie čekistikų kvalifikaciją, taigi čia vartotini kitokie terminalai - darbo našumas, procentai, bendroji produkcija (lavonai, suimtiesi, ištremtiesi ir pan.).

Aplie "griovimą" kalba ne tik NSK pirmmininkas. Ausys išūžtos kalbą aplie žemės ūkio griovimą. Visiems buvusiesiems labai priimtinės ir pagėdautinės tokis reformų variantas: dėl vėlavos ir himno nesiginčyti - pakeisti, o vienas kitas sovietines struktūras palikti "nesugriautas", bet išskabas pakeisti negalšuojuant. Sakyti, LPK CK pavadinti Prezidentūra, pirmąjį LKPCK sekretorių -

Respublikos Prezidentu, miliciją - policija, LSSR KGB - LR sau-gumo tarnyba, kolūkų bendrove, dvaru, fermą, kolūkio pirmmininką - dvarininku, ükininku, fermeriu, LKP istorijos institutą. Genocido tyrimo centru ir t.t. Amžini buvėjai valdžioje tada būtų išslakię pozicijas be "griovimo". Iš dailies tai pavyko padaryti. Sajūdžio dauguma Aukščiausioje Taryboje buvo gavusi tautos mandatai padaryti būtiniausias negrūžtamias reformas. Deja, nespėta, nesugebėta, nesusivokta.

Lietuva ir šiandien neapsaugota nuo "artimojo užsienio" slaptųjų tarnybų. Jos Lietuvoje veikia nebaudžiamos, net neveržomos. Čia NSK pirmmininkas teisės. O jo stengimasis susigažinti kadrinius KGB karininkus tik patvirtina atvirą ir "teisintą" resovietizacijos procesą. Lietuvos sau-gumo tarnyba, pačioje užuomagoje patyrusi bene penkias "reorganizacijas", buvo padaryta neveiksnė. Taigi nevertėtų skubtis prastu Rusijos žvalgybų darbu.

Mes jau seniai pratinais prie šventvagstyčių. Viena iš jų - V.Petkevičiaus gyrimasis "sukūrus genocido tyrimo centrą". GTC su-kurtas seniai ir neblogai veikia. Ten dirba švarios sąžinės žmonės. Genocido vykdytojams ar DDP statytiniams ten ne vieta.

NSK pirmmininkas, nevengia žūliai meluoti. Lietuvos nekada nebuvu net megintą reabilituoti okupacijos valdžios netelsetai represuotų Lietuvos žmonių. Bet juk okupacijė ar kola-borantų valdžia gali teisti ir po to reabilituoti tik kuo nors, jai nusikaltusius čekistus, stribus, kitus genocido vykdytojus, bet ne okupuotos šalių piliečius, vykdžius konstitucinę pareigyniusius tėvynės laisvę ir nepriklausomybę. Atskūrusios Lietu-

vos valdžia aiškiai visuose dokumentuose pabrėžavo ne tai, kad reabilituoja savo piliečius, kurų ji niekada nebaudė, o tai, kad okupacijos valdžios represuoti žmonės nebuvu nusikaltę Lietuvai. Ir tokiel atstatomas visos jų pilietinės teisės. Taip esminis reabilitavimo ir teisės atstatymo skirtumas. Kai ši riba nutrinama, tai tik parodoma, kad vyksta ir teisėsaugos resovietizacija.

V.Petkevičiui buvo patogu "nežnoti", kad iš 35 tūkstančių padavusiuojų prašymus atstatyti jų teises buvo patenkinti 27 tūkstančiai; kad keturiems šimtamais buvo atsakyta, o apsilirkta tik keturis kartus, ir tai tik tada, kai Maskvos statytinio prokuroro Petrusko žinioje esantys sovietų kareiviai neleido Lietuvos Respublikos prokuratūros darbuotojams pasinaudoti pirmminiais dokumentais. NSK pirmmininkui buvo labai paranku nulyti, kad iki šiol nė vienas iš 2000 Lietuvos likusių (ir gau-nančių padidintas pensijas iš ne-priklausomos Lietuvos valstybės iždo) KGB kadrinių darbuotojų nėra nei tardytas, nei nuteistas už itin aktyvų dalyvavimą genocido nusikaltimose. Apie tai laikraščiu "Komsomolskaja pravda" neužsiminta né žodellu. Matyt, tokia "partijos" linija, tokia tautos atstovo sąžinė - žūliai spjauti iš Seimo aukštumų į mėgimamo atkurti (nors iš dailies) teisėgumo veidą.

- Iš tiesų gėda prieš visą pasaulį, kad Lietuvos, užuot surengus Niurnbergo tarptautinį tribunolą komunizmui, atkuriamas kruvinos praeities KGB struktūros, kad Lietuvos valstybė lieka nepridengta nuo svetimų valstybių slaptųjų tarnybų veiklos, kad Seimo SNK politika griauna nesutvirkusias valstybės jėgos struktūras, o ciniškas melas ir demagogija tampa NSK pirmminiko žanklais.

Edmundas SIMANAITIS

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMU

Parengė Edmundas SIMANAITIS

Kaltinimai, kokių reikia...

Generalinis prokuroras A.Paulauskas, matyt, buvo tvirtai ištikėjęs, kad Lietuvos banko buvusio valdytojo R.Visokavičiaus "kaltė" teisme bus įrodytą, todėl lengvai pažadėjo atsistatydinti, jei taip nevyktų. "Pasibaigus teismo procesui, nebegali būti jokių abejonių, jog dalies Lietuvos banko pelno skyrimas valstybės reikmėms, nedarė valstybel žalos, nes lėšos perduotas jai pačiai. Dar kelsčiau skambėjo kaltinimai, neva buvusi Lietuvos Banko valdyba ketinusi nuslepsti ar per "Litimpex" banką pasisavinti 20mln. Lt, kai šios lėšos buvo pervestos Finansų ministerijai Prezidento ir Vyriausybės reikalavimui. Tikroji korupcija ir akiavardus pinigų bei kito valstybės turto grobimas jau organizuojamas aukščiausiu valstybės lygiu, o teisėtvarkos institucijas siekiama panaudoti politiniams tikslams - LDDP nusikaltimams dangstyti ir politinėms byloms prieš neįtinkančius asmenis fabrikuoti. Tai kelia pavoju demokratijos raidai ir politiniam valstybės stabilitumui" - rašoma konservatorių pareiškime, pasižyntarė TS valdybos pirmmininko G.Vagnoriaus. Reikalaujama patraukti baudžiamojon teismo atsakomybėn asmenis, "fabrikausius" buylą p.R.Visokavičiul ir padėjusius neleistinu būdu pakeisti Lietuvos Banko valdybą".

Generalinis prokuroras A.Paulauskas, kalbėdamas per radiją apie masines kratas kariškių butuose, pasakė: "Šita byla, aš galu užtikrinti Lietuvos gyventojus, yra iškelta pagrįstai, ir joje kaltinimai bus suformuluoti tokie, kokie jie turės būti".

Ši kartą Generalinis prokuroras buvo apdairesnis ir atsistatydinti nebežadėjo. Buvo visų vyriausybės Krašto apsaugos ministras A.Butkevičius kratas ir iškeltus kaltinimus vadina politinė provokacija ir visa tai atmeta.

Lietuvos Banko valdyba, ginanti valstybės interesus ir nepasiduodanti valdančiosios partijos spaudimui, buvo išvalykta. Nepavyko "teisiskai" susidoroti su banko vadovu. Ar dabar irgi bus suformuluoti kaltinimai tokie, kokių kam nors reikia?

Čia svarbu ne lengvai sakomi prokuroro žodžiai, o jaunos besikuriančios kariuomenės prestižas ir skleidžiamos abejonės, ar apskritai Lietuvai reikalinga kariuomenė, kai Karaliaučiaus srityje tokis stiprus karinis Rusijos kumštis, pasirengę "ginti" visų Baltijos šalių interesus.

Niekur nebuvो taip ciniškai tyčiojamasi

Dvidešim septyni Seimo nariai rašu kreipėsi į Prezidentą ir Premjerą dėl to, kad "Ministras Pirmminikas davė nurodymą Genocido tyrimo centrui patalpų ieškoti ne KGB archyvų saugojimo vietoje". Mat Seimo 1993m. liepos 16d. nutarime buvo nustatyta, kad "Genocido ir rezistencijos tyrimo instituto darbo vieta yra buvusiose SSRS KGB rūmuose Vilniuje. Taip buvo nuspresta bendru sutarimu".

Parlamentarai ši Premjero sprendimą kvalifikuoja kaip "veikiančių teisinių aktų nesilaikymą", nenorą "rasti bendrą kalbą su Lietuvos rezistencijos dalyviais", kaip émimąsi "senų komunistinių metodų, primenančių Kauno kapinių iškėlimą, kad ten negalėtų vykti pasipriešinimo susibūrimai".

KGB pastatas yra "šventai Lietuvos kankinių vieta ir savavališkas Centro išvarymas... yra akivaizdus antipatriotinis akibrokštas ir žuvusių bei gyvujų Lietuvos rezistencijos dalyvių, daugiausia nusipelniusių Lietuvos nepriklausomybės atkūrimui, eilinis ir planingas niekinimas".

Niekur Europoje niekada nebuvō tyčiojamasi iš rezistentų".

Seimo narių grupė remia "visas rezistencijos dalyvių akcijas ginant savo ir Lietuvos garbę".

Padékite kompensuoti santaupas, apginkite turtą

"Gyventojų santaupas atstatyti, jeigu tam naudosime ne deficitines biudžeto lėšas, o skirsite bent pusę likusio privatizuoto turto, kurį nuo 1993 metų nekonstituciniu būdu sparčiai dalijasi valdžios "draugų grupelė". Vien Mažeikių "Naftos" įmone, kurią visą ar akcijomis mielai pirkę tiek užsienio, tiek vidaus investitoriai, lengvai padengia vos ne pusę gyventojų santaupų, sukaupę iki 1991m. vasario 26d. ir sudaromas kelių miliardų litų rezervas grynaisiais pinigais... Jeigu neleisime be jokio privatizavimo veltui išsidalinti valstybės turto, tai 1991m. santaupų rubli bus įmanoma pakeisti ne tik į vieną litą, bet ir daugiau. 1993m. pradžioje LDDP dauguma Seime, taip pat ir Vyriausybė privatizavimo įstatymose padare neleistinų pataisų, kurios "saviesiems" lyg įteisina valstybės ir tikrujų tākinių turto savinimą. Pavyzdžiu, kaiems likusi nejasmenintą turtą išrinktis leidžiamā įsigyt u 0,05 procento kainos, ty. kaina, kuri yra net 2000 kartų mažesnė negu reali vertė. Antai kombainai saviesiems parduodami už keletą litų, namai - už šimtą litų, dvarai - už tūkstantį litų...".

Referendumui teikiama Konstitucinio įstatymo priėmimas įpareigot Seimą ir Vyriausybė privatizuotin turto kompensuoti anksčiau sukaupus gyventojų indėlius, "sustabdytų neteisėtą privatizavimą ir sustiprintų teisėtvarką", - rašo Tėvynės Sąjungos valdybos pirmmininkas G.Vagnorius, kartu primindamas, kad siūlomo įstatymo projektas bus taisomas atsižvelgiant į piliečių pastabas.

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMU

Ekonomikos eksministras
J. Veselka maištauja

Gegužės 5d. spaudos konferencijoje LDDP frakcijos narys ekonomikos ministras Julius Veselka pasakė priatarių konservatorių paskelbtai indėlių ir turto indeksavimo idėjai, tačiau manąs, kad "Seimas suras būdų indeksuoti indėlius, ir referendumas taps beprasmis. O jeigu ne, tai referendumas yra gera problemos sprendimo forma, raginant, kad turintys valdžią nesėdėtų ramūs". Jo nuomone, visi iki 1991m. vasario 24d. žmonių sukaupti indėliai, nepriklausomai nuo sukauptos sumos, turi būti vertinami vienodai ir jiems turi būti taikoma vienodas atstatymo koeficientas".

Taikant skirtingus koeficientus, "vėl laimėtų tarybinę grietinėlę ir apsukriaus, o labiausiai nuskriausti būtų taupūs, darbštūs žmonės". Jei indėliai nebus atstatyti, tai štai "reikėtų vertinti kaip Lietuvos valdžios įvykdytą naują nacionalizaciją". Eksministras pavyzdžiais parodė, kad "dalies valstybinio turto yra vidutiniškai 250 kartų brangiau parduodama, negu balansinė jo verte". Lėšų indėlių atstatymui turėtų pakakti.

J. Veselka smarkiai suabejojo, ar teisinga dabartinės valdžios politika, kai "i įvairius vadovaujančius postus pradedama kelti subankrutavusių įmonių direktorių. Manoma, kad valstybę galima valdyti kaip įmonę. Čia principinė klaida... Šiandien reikia originaliai mąstančių, drąsių, ryžtingų žmonių".

O kaimo žmogui geriausiai galima padėti, kuriant papildomas darbo vietas mieste. "Tik tada žemės ūkis bus turtinges. Nežinau né vienos valstybės, kuri būtų žemdirbių kraštas ir būtų turtinges. Turtinges tampa tada, kai išsiplėtoja verslai, pramonė, bankų sistema".

Metė akmenį eksministras ir į Premjero daržą: "Ministrai turi turėti veto teise. Negali taip būti, kad finansų ir ekonomikos klausimais susirinktu karvedys, miškininkas, choristas ir priimtų sprendimus". Nereikia jokių papildomų ministru. Ir dabartinių "pajėgūs dirbtis savarankiškai", bet reikia įteisinti atsakomybę už savo sritį.

J. Veselka teigė, kad geriausiai gina nepriklausomybę "ne tankai, o stipri ekonomika". Bet jis ne prieš nedidelę kariuomenę, tarytum nacionalinę gvardiją, kaip mūsų SKAT. Bet jeigu įvyktų katastrofa, tai "būtų geriausias tokis masinis pasipriešinimas, koks buvo pokario metais... Tie vyrai ir turto dažniausiai neturėjo; studentai ir kiti dešimt metų priešinėsi".

"Seime daug žmonių, nenorinčių galvoti. Jie turi savo biznelį ir suka jo reikalus... Seimas skaldojas į kuopeles, komisijėles. Atsakomybės už valstybę dar nėra. Trypčiojame vietoje", - nepagailėjo ir savo kolegų eksministras J. Veselka.

Švedijos krašto apsauga

Grupė Seimo narių lankėsi Švedijoje. Seimo narys Antanas Stasiškis atsakė į keletą mūsų laikraščio korespondento klausimų.

Koks buvo Jūsų kelionės tikslas?

Susipažinome su Švedijos krašto apsaugos sistemo. Suprantama, kad per porą dienų stengėmės išsiaiškinti nors svarbiausius dalykus. Mane labai malonai nustebino pažiūra į krašto apsaugos reikalus. Visos šalies partijos nacionalinio saugumo politikos klausimus sprendžia bendru susitarimu. Švedai yra sukūrė stiprią, savarankišką ir labai patikimą gynybos sistemą.

Kaip Švedijos parlamentas žiūri į krašto gynybą?

Švedų Riksdagas šiemis metams paskyrė iš valstybės biudžeto gynybos reikalams 40 mljrd. kronų (apie 20 mljrd. Lt). Palyginus su Lietuvos Seimu, šiemis metams paskyrusiu 80 mln. Lt, išryškėja ne tik biudžeto galimybės, bet ir požiūris į krašto gynybą. Gana keista, kad taip elgiasi šalis, nekariavusi 200 metų ir niekieno nebuvusi užgrobta. Galiu papasakoti epizodą, kai mūsų grupės narys iš LDDP frakcijos A.Bendinskas bandė pašiepti ar pakritikuoti, o gal ir nuoširdžiai paklausė gynybos komiteto narių, kodėl Švedija taip neatsakingai švaisto milžiniškas lėšas krašto gynybai, kai, jo įsitikinimu, saugumo pagrindas - tvirta ekonomika, o Švedijos ekonomika esanti labai tvirta. Gynybos komiteto pirmiinkas atsakė, kad jų ekonomika nėra tokia stipri kaip atrodo - jie patekė į križę. Atsakymą pratekęs pirmiinko pavaduotojas, opozicijos atstovas, socialdemokratas. Jis pasakė, kad investicijos į krašto apsaugą yra ilgalaičių ir geriausiai atsperkančios, kad visuomenė turi teisę jaustis saugiai, kad tokia politika stiprina visuomenės pasitikėjimą ateitimi.

Ar Švedijoje yra kariuomenė, panaši į mūsų SKAT?

Švedijoje karo tarnyba privaloma. Kiekvienas švedas gauna miniminą būtinų karinių žinių. Jaunimas karo tarnybos nevengia kaip pas mus. Studentai nuo karo tarnybos neatleidžiami. Rezervistai kasmet šaukiami karinių žinių kartoti. Beje, rezervistais tampa visi vyrai, atlikę karo tarnybą, o sulaukę 47 metų iš rezervo sąrašų išbraukiami. Tada jie gali savanoriškai stoti į Home guard, kuri panaši į mūsų SKAT. Namų gvardijos karai dėvi uniformą ir jiems išduotus lengvuosių ginklus laiko namuose. Savanoriai pasiskirstę po visą šalį, bet jų daugiausia prie Suomijos sienos. Iš ten gali ateiti rusai.

Ačiū už pokalbi.

Parengė
Edmundas SIMANAITIS

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMU

Lietuvos moralinis kapitalas tirpsta

Prancūzijos Užsienio reikalų ministerijos kvietimu Seimo Opozicijos atstovė spaudai Rasa Rastauskienė stažavosi Paryžiuje. Ji sutiko pasidalinti įspūdžiais iš pasaulio sostinių sostinės.

Domėjaus Prancūzijos Respublikos valdymo struktūromis, taip pat savivaldybių darbo organizavimu, konservatoriams artimų partijų struktūromis ir, be abejo, sveikatos apsauga.

Pirmausia mane nudžiugino tai, kad nuo 1990 metų (o iš tiesų nuo 1988 metų) Lietuva yra susikrovusi didžiulį politinį ir moralinį kapitalą Vakaruose, ir labiausiai prof. V.Landsbergio pastangomis. Jo vardas ir mano pačios prisistatymas tos pačios politinės jėgos atstove atverdavo daugelio (jeigu ne visų) politikų širdis ir lūpas. Tai labai mane džiugino ir kartu buvo baisoka pamačius, kad sukauptas politinis ir moralinis kapitalas tirpsta. Dabartinės Lietuvos iš ten beveik nematyti. Niekas iš vidutiniškai besidominčių politika nežinojo, pavyzdžiu, dabartinio mūsų prezidento pavardės. Žino, kad dabar Lietuvą valdo neokomunistai. Daugelis iki šiol dar klausinėja, kodėl mūs patys šitaip padarėme? Ir dėl šios priežasties, dėl to, kad taip įvyko, užsienis mūs tiesiog užmiršo. Prisimenamas tik anksčiau susikrautas politinis ir moralinis kapitalas.

Per paskutiniuosius rinkimus į Nacionalinę Asamblę buvo išrinkta daugiau dešiniųjų ir centristinių jėgų. Absoliučią daugumą sudaro R.P.R. (Judėjimas už respubliką), kurios lyderis yra Žakas Širakas (Jacques Chirac) ir U.D.F. partija, kuriai vadovauja Žiskaras d'Estenas (Giscard d'Estaing). Mūsų konservatorių analogas būtų R.P.R., o U.D.F. yra daugiau centristinės pakraipos. Su R.P.R. nariais užmezgiau ryšius, kadangi iki šiol glaudesių kontaktų nebūta. Mane labai nustebino šios partijos struktūra. Mūsų šalyje daug diskutuojama, kas partijų struktūrose demokratūka, o kas ne. R.P.R. prezidento rinkimuose dalyvauja visi partijos nariai. Išrinktas prezidentas paskiria generalinį sekretorių, o šis vienas, pasitardamas su prezidentu, skiria partijos skyrių regionuose vadus. Išsivaizduoju, koks triukšmas kiltų, jei taip būtų pasielgta Lietuvoje! Būtume apkaltinti autokratizmu ir dar nežinia kuo. Išsitikinau, kad politinės partijos valdymas nėra tokis pats, kaip valstybės valdymas parlamento lygmeniu. Partijoje drausmė-pirmiausias dalykas.

R.P.R. jungia įvairių pažiūrų žmones. Šios partijos susikūrimo istorija panaši į konservatorių partijos susikūrimo istoriją. Partija buvo sukurta po de Golio atėjimo į valdžią. Tada susibūrė įvairių pažiūrų žmonės, panašiai kaip mūsų Sajūdis, ir reikėjo sukurti partiją de Golui palaikyti.

Kad mano stažuotė įvyko didelis Prancūzijos Respublikos ambasadorius Vilniuje p.Philippe de Suremain nuopelnas.

Sovietmečio palikimas
ar saviapgaulė?

Nuo gegužės 1d. minimalus gyvenimo lygis (MGL) pakeltas 4 procentais. Iki šiol MGL buvo 48Lt, o dabar - 50 Lt per mėnesį. Reikėtų džiaugtis, kad Vyriausybė rodo rūpimą, tačiau infliacija šiose lenktynėse nebepavejama. Vyriausybė galima suprasti - biudžete lėšų striuka, o pateisinti to niekaip negalima. Ji iki šiol nesugeba (o gal ir nelabai suinteresuota) surinkti mokesčių iš naujo, brėstančio ir sparčiai ižūlėjančio nuvorishų (staigiai praturtėjusi žmonių luomo, vadinančią "verslininkų" ir "pramonininkų"). O tie mokesčiai, kai kurių ekonomistų nuomone, prikygsta pusei biudžeto iplaukų. Mums dar toli iki amerikiečių sampratos nemokantis mokesčių pilietis laikomas nedorus, jis griežtai baudžiamas, nes apvagia sažiningus piliečius, visuomenė tokį netoleruoja ir negerbia. Tačiau gržkime prie MGL. Tikriausiai visi ministrai, taip ir Premjeras, puikiausiai suvokia, kad šiandien Lietuvoje išsimaitinti vienam žmogui per mėnesį 50Lt nepakanka. Absoliučiai gyventojų daugumai tai abejonių nekelia. Ar nebūtų padoriau vadinti daiktus tikrasis vardais ir nustatyti realų MGL? Žinoma, daugelį perskaičiavimo koeficientų tektų pataisyti. Galbūt tada kai kam pensija tesudarytų, sakysim, 0,7 MGL. Lyg ir negražu, bet užtaret teisinga. Kol iždas apytuštis, kol prastai tvarkomės-tektų pakentėti. O kam naujinamas tokis visuotinis akių dūmimas? Sovietmečio praktikos pirmiausia reikėtų vengti Seime ir Vyriausybėje.

Ar mulkybė palaiko valstybingumą?

(Balandžio 22d. LSD frakcijos atstovas V.Plečkaitis kalbėjo per LTV, ką reikia turėti galvoje, derantis su lenkais)

Apie Rytų Lietuvos nutautinimą, statistikos klastotes nemažai parašyta. Ypač verta pavartyti puikią knygą "Lietuvos Rytai", kurią sudarė K.Garšva ir L.Grumadienė (Vilnius, 1993). Ši knyga ilgokai gulėjo ant prekystalio Seimo hole, deja, ne visi parlamentarai ją pasklaidė, o tuo labiau ne visi įsigijo.

Kalbininkė Arnoldė Piročkinė ne juokais papirkino "vieno Lietuvos Seimo atstovo postringavimai televizijoje, jog kadaise Vilniuje lietuvių būta vos dviejų procentų visų miesto gyventojų, jog tai reikia turėti galvoje vedant derybas su Lenkija... Tačiau kai Seimo atstovas - baigęs Vilniaus universitetą istorikas nori spręsti istorinį lietuvių ir lenkų konfliktą remdamasis visų lenkų endeku, nacionalistų kaišiojamu "argumentu", kad lietuviai prieš Pirmąjį pasaulinį karą ir iki Antrojo karo Vilniuje ir Vilniaus krašte sudarę menkų gyventojų dalį, tokio teisybės ieškotojo nepavadinsi naivuoliu: to lyg per maža. Lietuviai čia galėtų rasti stipresnį žodį - mulkybė. Argi ne mulkybė be išlygų remtis lenkų ir kitų lietuvių engėjų-rusų ir vokiečių-statistikai?" ("Lietuvos aidas" Nr.85, 1994 05 03).

Pasak Worm'o, "mulkybė yra valstybingumą palaikanti savybė". Šios Dievo dovanos Seime, kaip ir druskos sriuboje, neturėtų būti per daug.

Lietuvos ir Prancūzijos gynybinis bendradarbiavimas

Krašto apsaugos ministras LLinkevičius surengė spaudos konferenciją. Intensyvus bendradarbiavimas su Lietuva yra Prancūzijos užsienio politikos rezultatas. Teigiamą vaidmenį čia atlieka Prancūzijos ambasadorius Filipo de Siurmeno (Philippe de Suremain) ir gynybos atašė fregatos kapitono p.Kristiano Dereželio (Deregel) geranoriška arménine pozicija ir veikla. Prancūzija turi šimtametės karo mokslo tradicijas. Jos patirtis labai naudinga atkuriant Lietuvos saugumą užtikrinančias institucijas. Todėl ryšiai su Prancūzija yra intensyvūs ir produktyvūs. Mūsų karininkai mokėsi arba mokosi keliose Prancūzijos gynybos mokyklose. Šiomet numatoma pasiūsti į Sen Šyro karo mokyklą kelis lietuvių kariūnus. Pernai iš Prancūzijos buvo gauta nauja karo lauko ligoninė, trisdešimt džipų su atsarginėmis dalimis, uniformų siunta, palapinės ir kitokia kariška įranga. Ji efektyviai naudojama "Geležinio vilko" brigados padaliniuose.

1993m. į Lietuvą septyniems mėnesiams buvo atvykės plk. Guitart. Čia jis dirbo techniniu patarėju prie KAM gynybos koncepcijos, gynybos organizavimo, personalo rengimo ir ryšių kariuomenės su visuomenė klausimais. Prancūzų pusė, atsižvelgdama į mūsų finansinius sunkumus, stengiasi padengti didžiąją dalį su bendra veikla susijusių išlaidų. Visi besimokantys Prancūzijoje Lietuvos kariškiai išlaikomi šios valstybės. KAM apmoka tik kelionę į ten ir atgal.

Ministras numato gegužės 11d. Paryžiuje pasirašyti susitarimą su Prancūzijos kolega dėl bendradarbiavimo gynybos srityje. Tokius susitarimus pasirašys Latvijos ir Estijos ministrų.

Seminaras žemės reformos klausimais

Seimo narys Vaclovas Lapė ir Sajūdžio tarybos sekretorius Jurgis Razma suorganizavo seminarą, kuriame dalyvavo per trisdešimt žmonių iš centro ir rajonų. "Nutarėme sukvieсти dali savo aktyvo ir siek tiek aptarti svarbiausius nūdienos reikalus. Seminaras buvo dalykiškas, trumpas. Lektoriai kalbėjo konkretiomis temomis", - paaikino V.Lapė.

Prof. Vygando Pauliko nuomone, lietuviai kenčia ir dėl nepilnavertiškumo kompleksu. Danijoje puikiai verčiasi vidutinio dydžio fermos. Taip galėtų būti ir Lietuvosje. Ir Norvegijoje toli gražu ne viskas kompiuterizuota pienininkystės ūkyje. Bet Lietuvosje ūkininkas apvagiamas tris kartus. Pirma vogimo grandisai pieno riebumo ir gyvulių svorio nustatymas priiman. Antrą kartą ūkininkas apvagiamas mėsos kombinatuose. Ir trečią kartą - kai vyriausybė nesumoka už pristatytus produktus. Jei vyriausybė norėtų, šita netvarka greitai baigtisi. Pieno ir mėsos perdibimo įmonės turi priklausyti ūkininkams, antraip vogimo išvengti neįmanoma. Administracinės priemonės vogimo irgi nesustabdy. Jeigu to nesiims vyriausybė, tai belieka viena išeitis - laimėti rinkimus į Seimą ir pasiekti, kad žemės ūkio produktų perdibimo įmonės būtų reprivatizuotos.

Pranešėjas R.Liakas nagrinėjo vykstančią žemės reformą teisiniu aspektu.

1994 m. gegužė

TREMINTYS

4

**Pasaulio Lietuvių Bendruomenė ir visuomenei
Pareiškimas**

Lietuvos istorijos instituto ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės sudaryta ir išleista knyga "Lietuvos kovą ir kančių istorija. Lietuvos gyventojų trėmimai 1941, 1945-1952m." Į tomas sukėlė buvusiųjų tremtinių nerimą ir pasipiktinimą.

Knygos autoriai, partijos istorijos instituto vadovai ir KGB pasitikėjimą pelnė istorikai surinko iškraipytai, melagingai parengtus dokumentus, kuriais naudojosi KGB savo kruviniems darbams pateisinti.

Dokumentuose sumažinta ir prieštaringa trėmimų apimtis. Tarnybinių pranešimai komunistų partijos ir SSRS vadovams kupini melo apie trėmimo organizavimą, medicininių ir kitokį aptarnavimą.

Masinis tremiamų žmonių turto konfiskavimas ir išvögimas dokumentuose (Nr. 67, 107 ir kt.) pateikiamas kaip atskirų pažeidimų registravimas. Išankstinio represuojamo kontingo paruošimas pateikiamas kaip klasinių priešų, nacionalistų, banditų šeimų, kriminalinių nusikaltelių ir prostitucių trėmimas. Knygoje visi sukompaktuoti dokumentai su organizaciniu nurodymais apipavidalinti sovietinio melo propaganda, kaip ir kiti valstybiniai teisiniai aktai, pradedant stalinine ir brežnevine konstitucija.

Tikimasi, kad i knygą kryptingai parinkti tarpžinybiniai (KGB ir partijos) dokumentai ilgainiui sudarys "objektyvios" tiesos įvaizdį. Tai mažų mažausiai šventvagiška.

Atgimimo laikotarpiu išleista daugiau kaip šimtas atsiminimų ir dienoraščių knygų su kelių šimtų buvusių tremtinių atsiminimais, kupinu šiurpios objektyvios tiesos.

Minimosios knygos leidėjai nepasinaudojo šia tikros kančios ir tiesos persunkta dokumentine medžiaga, nebendravo su gyvais liudytojais, su Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, kur kaupiamas tos sities dokumentinė medžiaga ("Laisvės kovų archyvas").

"Ne istorikų reikala sodinti nusikaltelius i teisiamųjų suolą", sakoma pratarmėje. Tačiau istorikų pareiga sakyti tiesą. Negalima skleisti pusiau tiesos- tai viena melo formą.

Šios knygos ir naujai rengiamam tomui ("KGB veikla tarp tremtinių") medžiaga plačiausiais straipsniais spausdinama dienraščiuose "Tiesa", "Lietuvos rytas", "Gimtasis kraštas". Straipsnių autorius H. Šadžius aktyviai skaito paskaitas.

Naujai pateiktos medžiagos tikslas- diskredituoti pačias genocido aukas- tremtinius ir politinius kalinius.

Remiantis kažkokiais KGB prižiūrėtojų reportažais iš 2 mln. jvairių tautų tremtinių suskaičiuota net 74271 užverbuotas agentas.

Neretai perduodant tarpusavyje enkavedistams tremtinių bei politinių kalinių sąrašus, nurodomos pavardės žmonių, su kuriais lengviau bendarbiauti renkant žinią apie tremtinių elgesį. Jie įvardijami kaip KGB agentai. Dažniausiai tai buvo tiesiog plepūs žmonės, prisitaikeliai bei norintys palengvinti savo kančią. Kur daug yargo, skausmo, visada atsiranda silpniesnių žmonių. Tačiau tai nėra ypatingos svarbos tyrinėjimų tema. Gal "depolitizuotam" H. Šadžiui (turėjusiam didelį pasitikėjimą KGB sistemoje) derėtų tyrinėti budelių ir stribų veiklą?

Laikydami šią knygą dezinformacijos šaltiniu, prašome PLB valdybos pirminką Bronių Nainį:

1. Nefinansuoti nurodytosios knygos spausdinimo.
2. Sustabdyti jos platinimą.
3. Sulaikyti šios knygos kitų tomų rengimą.
4. Genocido istorijos redakcinę kolegiją sudaryti derinant su LPKT sąjungos istorijos sektoriumi.

Jei bus leidžiama toliau platinti šią knygą, pasileikame sau teisę protestuoti.

LPKT sąjungos Kauno skyrius

Pareiškimas visuomenei

Balandžio 15d. Čikagoje, Jaunimo centre įvykusios JAV Lietuvių politinių kalinių sąjungos vakaronės dalyvių pasisakymų išvados dėl Pasaulio lietuvių bendruomenės ir Lietuvos istorijos instituto išleisto pirmojo tomo "Lietuvos kovą ir kančių istorijos":

1. Padaryta didelė klaida, parenkant knygos autorius, žinomas Lietuvos istorijos duomenų klastotojus.

2. Brutalus masiniai trėmimai knygoje pavaizduoti kaip labai humaniškas gyventojų iškeldinimas į Sovietų sąjungą. Lietuvos tremtinių skaičius tendencingai keleriopai sumažintas.

3. Reikia tuo pat sustabdyti šios knygos platinimą ir sulaikyti jos leidimą užsienio kalbomis.

4. Sulaikyti tolimesnį "Lietuvos kovą ir kančių istorijos" serijos rengimą ir leidimą.

5. Lietuvos istorijos institutas ir Pasaulio lietuvių bendruomenė turėtų atsiptartyti partizanus, tremtinius, politinius kalinius bei visą lietuvių visuomenę už šios knygos išleidimą.

6. Aukotojams pageidaujant, turėtų būti gražinti pinigai.

7. Lietuvos Fondo paskirta ir įteikta \$ 10000 auka turėtų būti grąžinta atgal į Lietuvos Fondą.

8. Lietuvos genocido istorijai rengti turėtų būti sudaryta redakcinė kolegija, tariantis su Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos istorijos sekcijos ir išeivijos istorikais.

Nutarimų komisija: J. Dainauskas, E. Jasūnas, L. Kriauceliūnas, P. Narutis, K. Pernkus, S. Petersonienė, P. Vaičkauskas

LR Generalinė prokuratūra praneša:

Baudžiamojos byloje dėl Gaidžių šeimos išžudymo 1945 m. gegužės 17 d. Zarasų raj. Salinių kaime parengtinis tardymas LR Generalinėje prokuratūroje baigtas ir byla perduota teismui nagrinėjimui Lietuvos Respublikos Aukščiausiajam Teismui.

Šioje baudžiamojos byloje kaltinimai pareikšti buvusiems stribams K. Kurakinui, Juozui ir Jonui Šakaliams bei P. Bartoševičiui pagal Lietuvos Respublikos 1992 m. balandžio 9 d. įstatymo "Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą" 1 str.

Specialių tyrimų skyrius vyriausiojo prokuroro pavaduotojas, justicijos patarėjas S. Punys

Reformos įstrigo. Žemės gržinimo tvarka supažinota taip, kad didžiausią neteisybę patiria savininkas. Tokie ir išsilikusios turto įstatymai. Jeigu nuomininkas nesutinka išsikelti- savininkas namo ar buto negali atgauti. Na, o nuomininkas gali ji privatizuoti. Komunistai, dabar sudarančys Seime daugumą, žmones ant rą kartą apiplėšia.

Daug karčių, teisingu žodžiu girdime mes, buvę LR AT depatai. Laimėjė rinkimus 1990 m., mes geros pradžios nepadarėme. Pirmoji klaida- didvyriaus ne īvardijoje visų kovotojų už neprikalėjimą, nesuskaičlavome jų darbų, neįvertinome jų reikšmės Lietuvos laisvės byloje. Todėl ir šiandien žuvę ir gyvi Lietuvos didvyriai nėra tinkamai pagerbtini, jų žygiai neįamžinti istorijos puslapiuose.

Turėjo būti įstatymas, apibrėžiantis, kas yra Lietuvos didvyriaus, koks jų politinis ir socialinis statusas. Jeigu LR AT būtų īvardijusi valstybės didvyrius, jų persekiotojai, Lietuvos valstybės grilėjai bei kolaborantai nebūtu galėję grilžti nei i Vyriausybę, nei i kitas valdžios bei valdymo institucijas. Taip būtų praktiškai įvykdyta desovietizacija. Deja, tuo metu buvo įvykdyta aktiualdi politinė mīmikrija: Sajūdžiui laimėjus rinkimus į Aukščiausiąją Tarybą, komunistai išrenkami Vyriausybę. Taip anuliuojami visi rinkimų rezultatai.

Klaidos

Antroji klaida- kad pasitikėjome komunistais: atseit tarp jų buvo gerų, jie kompetentingi ir juos palikome atsakinguose postuose. Prieš visas reformas jie įšmoningai panaudojo sabotažą ir išlaikė socialistinę santvarką Lietuvoje. Visose demokratinėse šalyse priimta, kad valdo tas, kas laimi rinkimus. Vyriausybė je ir visų lygių valdymo institucijose privalėjo būti tik tie mūsų tautos žmonės, kurie išlaikė likimo išbandymus sibiruose, kalėjimuose, kurie tėsė kovą už Lietuvos neprikalėjimą.

Norint sukurti ką nauja, reikalingi nauji žmonės, naujos idėjos, naujos struktūros. Nauji žmonės į AT buvo īšrinkti už rinkėjams skelbtas naujas idėjas, tačiau valdymo struktūra liko sena. Blogausia, kad liko vadovais seni kadrai. Privalėjome į tas vietas pakvesti užsienyje gyvenančius lietuvių politikus. Kodėl to nepadarėme? Gal bi joje, kad atvyks daug protingesni ir mes nebeatrodysime tokie svarbūs?

Klaida buvo ir priešlaikinių rinkimų, sąrašų suskaldymas, daugiausia balsų gavusios politinės organizacijos įseliminiavimas iš politinio gyvenimo. Visa

tai Lietuvali pakenkė.

Apmaudu, kad buvo atstumti saviskai- pasiryžę dirbtini politiniai kalinių, tremtiniai, emigrantai, o lepiniam persikrikštiję komunista. O jie įstatymu nevykdė. Jei, pavyzdžiu, gerai savo darbą atliko valstybinė kontrolė, tai jos medžiaga profesionaliai "Įstrigo" prokuratūroje. Jei vargas negalais ji pasiekia teismą- sprendimas dažniausiai būna "lygtinis".

Klaida buvo ir tai, kad pilietibės įstatymas buvo palankesnis okupantui, o ne savam emigrantui. Be to, nepakankamai bendradarbiavome su Estija ir Latvija. Užsienyje lietuvių geriau supratė vienybės galiai ir kovojo už visų trijų Baltijos valstybių ateitį. Būtina ir mums kuo tvirčiau vienytis su visomis Baltijos valstybėmis.

Sako, iš pripažintų klaidų momas. Jei jų nekartotume ir kituose rinkimuose laimėtume, suburtume "savo komandą" ne tik valdžioje, bet ir vykdymo institucijose. Pats laikas dabar susiburti ir veikti. Balandžio 9 d. susikūrė tarptautinė organizacija "Baltic Unity" (Baltijos unija). Ji nesieja savo veiklos su partijomis, bet remiasi Baltijos valstybių patriotine visuomene ir vienijasi su Pasaulio Lietuvių, Latviju ir Estų bendruomenėmis ir tikisi veiksmingos mokslininkų bei politikų, gyvenančių Baltijos šalyse ir emigracijoje, paramos.

Rūta GAJAUSKAITĖ

Istraukos iš "Draugo"

SEN LIETUVIŲ DRAUGAS

Vakarykščiai vilkai persirengia avinėliais

Moralės neigimas politikoje- visai neatitinkinis valdančiosios partijos praktikos reiškinys. Tai logiškas tēsinys to vulgaraus marksizmo-leninizmo, kurį paveldėjo uolūs jo mokiniai iš partijos istorijos ir vadinamojo dialektinio materializmo studijų, iš savo disertacijų apie jau atėjusį šviesų komunizmo rytojų.

Šita LDDP vėl prisiminta doktrina virsta tiesiog absurdio teatru, įgaudama vis ciniškesnes formas. Beje, tai daroma organizuotai ir planingai.

Į to absurdo teatro avanceną pirmiausia išleidžiami "teoretikai". Jų uždavinys kalbomis apie "istorines klaidas", "aukso amžių", apie tai, kaip sunku nubrėžti ribą tarp teisiančiųjų ir teisiamųjų, apie tai, kad politikoje ir moralinės problemos reikia spręsti tik teisiamėmis priemonėmis, psichologiskai paruošti "liaudių" tolesniams veiksmui.

O antras veiksmas- tai mitų ir legendų kūrimas. Vienas populiariausiu mitu šiandien- apie buvusių komunistų nuopelnus Lietuvai, jų taikinumą. Vakarykščiai vilkai jau apsiluko avinėlių kailinukus, jau kartais iškilmų dieną ir į bažnyčią nueina, ir persižegnoja, o išėjė vėl niekaip negali atitrūkti nuo senųjų elgesio stereotipų. Senu įpročiu valdančioji partija kaltina opoziciją tuo, kad ji, priestaraudama LDDP vidaus bei užsienio politikai, atseit kiršina ir suprišeina žmones. Bet ar gali padorus žmogus nepriestarauti tokiai "moralė", kai, vos praejus keliems mėnesiams po rinkimų, prezidentas, prieš tai viešai pažadėjęs nekeršyti savo oponentui, atleidžia S. Lozoraičių iš JAV ambasadorius pareigų, kai begėdiškai apvagiamai žmonės, niekais paverčiant jų santautas banke, kai aikšiai siekiama sustabdyti žemės reformą ir ja patikėjusius ūkininkus sistemingai vesti į bankrotą; kai atkakliai ir be atodairios lipdomas partinis monolitas visos valdžios bei ekonomikos struktūrose, kai ir toliau atvirai tyčiojamas iš žmonių, praejusių bolševikinio genocido pragarus; kai šaipomasi iš jų protestų, tūkstančių badavimo, protesto ženklan savanoriško sugrįžimo į KGB kameras; kai tie žmonės, siekiantys atgauti savo teises bei turtą, yra ujami ir viens nuo kito stumdomi biurokratų valdininkų; kai ugdoma visuotinė apatija, siaubingu alkoholizmu, rekordiškomis savižudybėmis faktiškai teisiamas tautos genocidas?

O štai Seimo pirmininkas iki valstybinio masto išplėtoja absurdą: esą jo partija (LDDP) išgrindė kelius netgi Lietuvos laisvei ir neprikalėjimbei. Ne tie, kurie aukoją savo gyvybę, sveikatą ir turtą, kurių lavonai gulėjo miestelių aikštėse, o tie, kurie juos ten guldė, išniekino, kurie įdavinėjo NKVD, tardė, kankino. Mus jau ragina tikėti, kad tos aukos nebuvos protingesios ir prasmingos!

Kai 1991 m. buvo pasiūlyta moralinė "supriėšinimo" problemą spręsti teisiamėmis priemonėmis, kairiej, dabar pasiskantys tik už teisinius sprendimus, tada Aukščiausioje Taryboje tokia galimybė užblokavo. Labai švelnus desovietizacijos įstatymo projektas, nenumeruotas griežtesnio buvusios partijos nomenklatūros ir KGB darbuotojų bei jų agentų persekiojimo, o tik laikiną nušalinimą nuo politikos ir kvietimą į moralinę atgailą, tada buvo labai įnirtingai užpultas, apšauktas kaip kiršinimo įrankis ir galų gale atmetas dar iki svarstymo. O iš tikrųjų jis galėjo tapti kelio pradžia į susiklausymą be įprastinio kumščio, i tiksą, nemeluoči darną ir dorą.

Bet ne to reikia daugiau eidžiu "taikdariui". Tai, kas buvo prieš kelerius metus, jau primiršta ir galima vėl išsitraukti teisuolio kortą, nors ir žymėta.

Ona VOVERIENĖ

Mirusiems vizų nereikia

Ateinančią vasarą Lietuva laukia svečių į "Viso pasaulio lietuvių dainų ir tautinių šokių šventę". Tačiau būsimųjų apsilankymų džiaugsmą nuolat temdo šešelis, kuris vėl visiem primena, kad esame savo tautai svečimi. Tai įvažiavimo į Lietuvą vizos reikalas.

Iš Amerikos galime nuskristi į Europą, skersai išilgai jų išmaišyti be jokių ypatingų leidimų, tik į Lietuvą, kurią visi laikome savo tévynę, reikia specialios vizos.

Daugelis buvusiųjų krašto okupanto palikuonių gyvena Lietuvos teatruje ir turi jų pilietybę. Atrodo, kad lengviausiai Lietuvą gali įvažiuoti mirusieji. Vis dažniau žemiskają kelionę užsieniuose užbaigusiu mūsų tautiečių palaikai pervežami ir palaidojami tėviškės kapinėse. Niekas neprotestuoją

Gimiai 1922m. Panevėžio apskr. Šilų parap. Briežvalkio k. Žemės tėvas turėjo tik 12ha, vaikų buvo devyni. Tarnavau pas ūkininkus piešmeniu, vėliau-pusberniu. Netoli mūsų tėviškės, už kokių 3 km buvo Lietuvos Prezidento A.Smetonos tėviškė.

Kartą, dar vaikas būdamas, sutiko Prezidento žmoną. Ji mane užkalbinusi pabučiavo man galvą, o aš jai ranką. Būdamas pusberniu, nuedavau į Prezidento dvarą, į talkas. Ten visur jutau meilę Tėvynei, pagarbą žmogui.

Visą mūsų šeimą nuliūdino rusų okupacija. Vokiečių okupacijos metais džiaugėmės išsigelbėjė iš raudonojo maro, bet ir rudajam marui netarnavome.

1944m., rusams antrą kartą okupavus Lietuvą, tuo aš, mano broliai Povilas, Jonas ir kiti kaimo vaikinai gavome šaukimus į kariuomenę. Pasitarė nutarėme né vienas netarnauti okupantui.

Pasidarėme slėptuves namie ir miške. Tą rudenį slapstydamiesi dar padėjome tėvams nudirbtį darbus. Kaimas buvo vieningas: apie pavojų tuo vienais kitam pranešdavo. Namie slėptis kaskart darėsi sunkiai. Kartą užplūdus kaimą kareiviams, vos supėjome pasislepsti. Bet tėvas, maskuodamas slėptuvę, per mažai paliko oro. Pajute, kad jau dūstu, kol dar turė-

Aleksandras BITINAS

NEBUVO SKIRTA MIRTI

jau sąmonę, kas bus, tas bus, iš slėptuvės išlindau. Gerai, kad kareiviai jau buvo pasišalinę. Povilas jau buvo išeję į partizanų būri, Jonas, Petras slėpēsi pas žmones.

Matydamas, kad šitaip neišslapsytisi, aš ištojau į A.Smetonos-Žygaučio būri. Gavau slapyvardį Uosis. Taujėnų, Šilų, Traupio, Raguvos, Léno, Vadoklių apyl veikė šie būriai: Žygaučio-Alfonso Smetonas, Juozo Krišponis, Blauzdžio, Keciorio. Šie būriai priklauso Alfonso Vaitelio kuopai. Kiekviename būryje buvo po 30 ir daugiau vyrių, tačiau čia visi buvo lygūs, draugiški.

Maitinomės iš aukų. Prieverta maisto neatiminėjome. Tiesa, iš prijaučiančių komunistams paimdavome daugiau. Vadų buvo įsakyta jokiu

būdu nenuiskriausti gausių ir neturtingų šeimų. Jeigu užėdavome į gimbatajį kaimą, maisto pasiimdavome iš savo namų. Miške daugiausia maitinomės sausų maistu.

Slėptuves pasidarydavome tik nuo lietaus, iš eglės šakų. Vadai turėdavo brezentines palapines. Gultus taip pat darydavom iš smulkų eglės šakų. Tik naktimis kurdam vau lauzus. Kai buvo labai šalta, guldavome arčiau laužų. Užmigę kartais net kojas ar rankas apsvildavome. Stovyklas nebuvo ilgalaičės: pora tris savaites pabuvę keldavomės kitur, vengdami čekistų persekiojimą. Rūbų beveik nenusivilkdavome. Batai supūdavant kojų. Dėl nuolatinų persekiojimų kartais ilga laiką laužo negalėdavome susikurti. Ginklo iš rankų nei diena,

nei naktį neišleisdavome. Kaimai ir pamiskės nuolatos būdavo apgultos. Priės žinojo, kad kaimė yra daug vyrių, bet jų nepasiseka pagauti, todėl ir tykojo. Mažos stribų grupės didelių būrių partizanų nedriždavo užpulti, nors kartais ir matydavo mus. Daugiausia užpuldavo pavienius partizanus, einančius aplankyti namiškių.

Kartą netoli Léno kapinių Juozas Simanas (taip jų vadino), Juozas Macieika ir Vladas Bitinas užėjo pas vieną ūkininką. Kiek pabuvęs, Juozas Simanas éjo pasižiūrėti, ar nerá Léne rusų. Kiti du liko. O kaip tik iš nakties rusų patyliukais buvo prislinkę prie kaimo. Tie du, pamatę rusus, iš sodybos bėgo atsišudydami ir vetejo žuvo, o Simanas, kely pamatęs kareivį, gržo atgal. Bėgo savo namų link. Manė, gal civilio nešaus, tačiau kareivis šovė ir pataikė į žandikaulį. Žmona, pamatuvi vyra nupleštu žandikauli, apsupo jo galvą paklode, nusigandusi ištraukė į brauningą ir paslėpė vyra darzinėje. Rusai rado jį darzinėje, nusivedė į mišką ir labai žiauriai nukankino: nulupo odą, išbadė akis. Nukančią paliko miške.

Kiti du vyrai - Simanas Krišponis ir Antanas Smetona - paprašė, kad vadas leistų aplankyti šeimas Ukmergės apyl. Jurgelionų k. Nuėjo sau-giai, tačiau gržtė Antanui Smetonai nebuvo lemta. Kaimė pasalavo atė-

jūnai. Prieš aušrą abu keliaavo į būri. Atrodo, nieko įtartino nebuvovo, bet staiga iš pasalų buvo užpulti. Simanas Krišponis laimingai atsišaudydamas paspruko, o Antanas Smetona žuvo.

Šilų parapijoje Briežvalkio k. dar krito dvi beprasmėkos aukos. Vincas Vanagas ir Lapelis (pavardė nežinoma) iš vakaro atėjo pas Tarulį. Jiems reikėjo degtinės. Šeimininkas pasiuntė mažametę dukrą Alpūnę pas Atkočiūnienę, kuri prilaikyda degtinę Atkočiūnienė - stambu ūkininkė, jos vyras buvęs viršaitis, jau buvo miręs. Bet, pasirodo, Atkočiūnienė dirbo saugumui. Ta ponuti išklausinėjo mergaitę, kam reikia degtinės. Vaikas viską papasakojo. Atkočiūnienė buvo susiderėjusi su saugumo viršininku, kad jis viską pranešinės, o jai pasakys, kada į Sibirą veš. Kai atvažiavo jos vežti, ir dejuoja Riabelai: "Juk žadėjai pasakyti, kada veši". O šis ir sako: "Na, aš ir sakau, kad vežu". Štai kokį gedingą atpildą gavo išdavikė už dviejų jaunuolių (o gal ir daugiau) gyvybes.

Partizanai manė, kad Taruliai išdavė, ir norėjo jiems atlyginti kulka, bet ryšininkė Vlada Bitinaitė juos perspėjo, išaiškino, kad Taruliai nekalti. Jeigu ne mano sesuo, būtų nukentėjė visai nekalti žmonės.

(B.d.)

(Pabaiga. Pradžia 1993, Nr.7)

22. Amžinos kovos tikslas

Ir taip pat kaip šiandien pušys Amžinatilsi šlamės.
Eis ir vėl draugai į mūši,
Tik nebeisime jau mes.

Iškovotos visos kovos
Ir išklaidžioti keliai,
Bet ir širdžiai plakt paliovinis,
Mes nebūsim nebyliai.

/...

Viesulo sesuo

Viesbutis,
1948.X.28
/iš Aušrelės sasiuvinio/

Sakalo, Stumbro ir Herbo kūnai gal savaitę gulėjo milicijos kieme. Suimtieji, vedamai iš rūsio į tardymą, matydamo žuvusiu išniekintus kūnus jau nuautomis kojomis ir apsnigtais vėdais. Vieną rytą kūnai dinga. Žmonės kalbėjo, kad juos sumetė į ankščiau turtingam Marijampolės žydui Dovydui Essui priklausiusi malūno teritorijoje buvusias duobes. Pavasarį ten valai aptikę apipuvusią žmogaus ranką, kyšančią į žemę. Kiti pasaikoja, kad partizanus užkasė tarp senųjų miesto kapinių ir Šešupės plytinčiamė žvyryne. Ten dabar stovi trys medžio skulptūros - kryžiai, kaip visų raudonojo teroro aukų atminimasis. Gebista savo piktadarystes slėptavo. Abi kūnų užkasimo versijos nepatikrintos.

Kita dieną po slėptuvės išaiškinimo ir tragiskų įvykių abi Vizbarų Marijos motina ir dukra, susigriebė gelbėti kas dar galima. Mažają Senką Laimutę, Lenino (slap.) dukrelę, nuvedė pas kaimynus Kulikauskus. Geri žmonės buvo priglaudė. Tų metų kovo mėnesį masiškai trémė žmones. Vežė daugiausiai miestiečius. Moterys išliko. Bet nuo kitų metų trémimo vos spėjo išsigelbėti. Ne-

pažystama, juoda skara apsigubisi moteris pasakė Marijai, stovinčiai su maisto ryšulėliu prie kalėjimo vartų: "Jus tuoj išves. Békít" Moterys spėjo laikinai pasislėpti pas kaimynus Kazlauskus. Karelvielė ir stribai ēmė krėsti sodybas. Kaimynas perkélé mama per ištvinusią, tik ką ledus išnešusiš Šešupę. Vos neapvirto sūkurliose. Dvejų metukų Vidutė išnešė jauna merginą Marytę Andriušaitytę. Karelvielė ant tilto nestabdė jaunos "mamos" su verkiančiu vaikučiu plikomis kojėmis. Apsistojo Ungurinių kaimė pas Dudonių. Geru žmonių tais sunkiai laikais nestigo. Pusantrų metų pas juos išgyveno. Ir kampu, ir kąsniai dali jo-

tinėje. Ką tuo metu raše "Naujasis kelias"? Sausio mėnesio trečiąjame numeryje pranešama, kad valsčiaus DŽDT IV sesijoje valsčiaus partorgas Adomavicius ir kiti svarstė svarbų klaušimą: "Tarybinė santvarka - geriausia santvarka pasaulyje". Ketvirtame numeryje išspausdintas Z.Arūnaitės straipsnelis "Negailestingiausia kova prieš užslenčio agentūros ir tėvynės išdavikus - švenčiausia tarybinių teismo pareiga". Mat sausio 9-vyko liaudies teimo "rinkimai", kurliuose vienos kandidatas surinko 99,8 proc. balsų ir viena dešimtajų procento nušluostė nosių kitam. Sausio 21 pastrodo S.Kontauto "partietiškas" elleraštis:

Marijampolės "kūmas" savo sausio mėnesio ataskaitoje nr. 454 KGB ministrui Jefimovui:

"Marijampolės apskrities teritorijoje veikė šios bandiformuotes:

1. Vytauto bandrinktinės (bandbrigady-rus) štabas, vadovaujamas bandito Albino Grieklelio, slapyvardžiu Slapukas, veikia Vilkaviškio apskrities Gižų ir Keturiavalių valsčių teritorijoje. Iš dokumentų, paimitų likviduojant Vytauto rinktinės štabą, ir areštuotų banditų parodymų nustatyta, kad anksčiau sutriuškintos 44 bandkuopos likučiai priskirti Vytauto rinktinės 45 bandkuopal".

2. Vytauto rinktinės 42-oji bandkuopa, vadovaujama Alfonso Dulbio, slapyvardžiu Ramis.

3. Vytauto rinktinės 43-oji bandkuopa, vadovaujama Algirdo Rutkausko, slapyvardžiu Miškinis.

4. Vytauto rinktinės 44-oji bandkuopa, kurios vadė Feliksas Čereška, slapyvardžiu Karvelis.

5. Vytauto rinktinės 45-oji bandkuopa, vadovaujama Vito Račiaus, slapyvardžiu Ažuolas.

6. "Žalgirio" rinktinės 33-oji

Apskrities MGB skyriaus agentūriniems-operatyvinėms priemonėms likviduotas Vytauto bandrinktinės štabas, taip pat iš dalies likviduota minėtos rinktinės 42 bandkuopa, kurios išlikė pirmas būrys, vadovaujamas bandito Albino Grieklelio, slapyvardžiu Slapukas, veikia Vilkaviškio apskrities Gižų ir Keturiavalių valsčių teritorijoje. Iš dokumentų, paimitų likviduojant Vytauto rinktinės štabą, ir areštuotų banditų parodymų nustatyta, kad anksčiau sutriuškintos 44 bandkuopos likučiai priskirti Vytauto rinktinės 45 bandkuopal".

Toje ataskaitoje rašoma ir apie agentūrą:

"Apskrities MGB skyriaus agentūros ir informatorių koval su banditizmu tinkle sausio 1d. buvo: rezidentų - 3, agentų - 40, informatorių - 321, buvę susitikimams lalkytojų 2. iš viso 366. Sausio mėnesį užverbotti du agentai".

Toli gražu ne viskas buvo žinoma okupanto tarnyboms apie partizanus. Bet prieš juos buvo nukreiptos didžiulės pajėgos. Be atsiųstų iš Sovietijos gebistų karininkų, veikė Marijampolėje dislokuotas MVD kariuomenės 353 pulkas, būriai stribų ir platus agentų bei informatorių tinklas. Pastarieji okupanto talkininkai buvo tikriausieji nelaimėliai, smurtu ir šantažu priversti tarauti priešui. Retas kuris "dirbo iš idėjos", dažniau dėl kokios nė materialinės naudos.

Kova tėsėsi toliau. Keitėsi jos formas. Kovos tikslas nepasikeitė - išsiuaduoti iš priespaudos. Sunkiai širdimi skaitome Sūduvos krašto kovų istoriją. Daug dar čia baltų dėmių. Tolydžio brėsta suvokimas, kad visi taučios sunūs ir dukros, sudegę kovą ugnyje, yra skaudus ir nesugržinamas praradimas. Jų atminkimo skola dar neišmokėta, nors gyvename jau atkurtoje, laisvoje savo valstybėje.

Edmundas SIMANAITIS

Iš Sūduvos krašto istorijos

si. Jaunoji Marija 1950 metais išstojo į "Žemaitės" kolūkij, kuriam vadovavo senas komunistas Jonas Apolskis. Principingas ir "idėjinis" vadovas buvo niekada Marijai rankos nepadavė, įbjauriausius darbus siūsdavo ir tik bandite vadindavo.

Jauniausias iš Vizbarų vyru Pranas buvo nuteistas 10 metų ir pateko į Džezkazgano vario kasyklas. Grįžęs baigė mokslus ir dirbo universitete. Mirė 1952m. Seserys Stasė ir Eleonora, iškentėjusios lagerių vargus, iргi grįžo namo. Stasė gyvena Marijampolėje, Levutė - Druskininkuose. O Juozas Romanskis ir Vizbarų motina nesulaukė Tėvynės atgimimo.

Dar sugržkime į 1949 metų pradžią. Toks įvykis, kaip partizanų rinktinės štabo sunaikinimas, atrodo, negalėjo likti nepaminėtas spaudoje - bent jau vie-

Eis dienos, eis vieningi darbo metai.
Ir amžiaus Lenino tiesa gyvuos.
Tą tiesą Lenino mės šiandien matom
Jo bendražygio Stalino darbuos.

O vasario 9d. perspausdintas "Tiesos" vedamasis: "LKP /b/ suvažiavimą Tarybų Lietuvos darbo žmonės sutinka politiniu ir gamybiniu pakilimu, kupini giliausios meilės išmintingai bolševikų partijai, dildžiajam Staliniui, geriausiam lietuvių tautos draugui". Rajkomo sekretorius Gurskis kovo 5d. numeryje piltinasi: "Mokyklose visiškai nepatenkinamai vedamas antireliginius darbas, o mokytojų Stakiškėlio, Kriptaičio, Kamaičio ir eilės kūtų pamaldumas dažnai kladina mokinius ir trukdo jems atsikratyti religinių prietarų".

Ši rašliai kažin ar galėjo būti kitokia, nebent netycia kokia užuominė apie Llepynus prasprūstę. Visai kitalp raše vyriausiasis

bandkuopa, kurios vadė Albinas Stanulis, slapyvardžiu Papartis.

7. Birutės rinktinės "Arlausko" bandkuopa, vadovaujama Stasio Jalovecko, slapyvardžiu Mindaugas.

Birutės rinktinės "Arlausko" bandkuopa veikia teritorijoje Veiherių valsčiaus, dabar priskirta Kauno apskričiai, todėl agentūrinė byla Nr. 651 "Miškiniai" perduota Kauno MGB valdybai".

Toliau tame pačiame dokumente rašoma:

"Per atskaitinį mėnesį realizuotas 5 Vytauto rinktinės štabo narių bylos-formularai (agentūrinė byla Nr. 739 "Ratas") ir dvi 42 bandkuopos bylos-formularai (ag. byla Nr. 702 "Kurmiai") narių, kurie nukauti arba areštuoti, taip pat viena Vytauto rinktinės ryšininko byla-formularas, viena nacionalistinio pogrindžio daļvio byla ir viena byla "Geležinio vilko" rinktinės štabo ryšininkės, kurie areštuoti. Per sausio mėnesį radosi tokiai pasiekitimų:

1994m. gegužė

TREMINTINYS

6

Pareiškimas

1994 05 12

Dėl rezistencijos garbės apgynimo

Po 1940 metų Lietuvos okupacijos ir aneksijos nužudyta, kankinta, ištremta ir persekiota per pusę milijono lietuvių. Ši tautos genocidą Rusijos (SSRS) valstybės interesais aktyviai organizavo ir vykdė Lietuvos komunistų partija.

Prieš ketverius metus komunistai apgaulingai pasižadėjo įvertinti savo nusikalstamą veiklą lietuvių tautai. Iki šiol tai nepadaryta ir net neketinama daryti. Elgiamasi visai priešingai.

Šiais metais LDDP, tiksliau sakant, jos pirmininkas A.Šleževičius, klasingai pakeitė įstatymą dėl Lietuvos gyventojų rezistencijos ir genocido tyrimo centro. Tuo pagrindu nušalino daugiau kaip 100 tūkst. Lietuvos rezistentų ir jų organizacijas nuo krauju ir kančia persunkutų archyvų tyrimo, istorinės tiesos nustatymo, žuvusių kovos draugų pagerbimo.

Šiuo metu Lietuvos rezistentų vykdomoje akcijoje "Kaliniai gržta į KGB kameras" ir pilietinio nepaklusnumo akcijoje "Saugosime genocido ir rezistencijos tyrimo Centro patalpas ir KGB archyvą" nuo 1993 metų gruodžio 12d. dalyvavo per 3 tūkst. žmonių. Šios akcijos rodo tolimesnį ekskomunistinės valdžios cinišką tyčiojimą iš nusipelniusių rezistentų pagrįstų siekių ir teisėtų reikalavimų.

Artejančių birželio 14-osios dienos tragiskų įvykių minėjimo išvakarėse Lietuvos politiniai kaliniai, partizanai, tremtiniai pareiškia, jog šventvagiška būtų valdžios pareigūnams ir LDDP nariams oficialiai dalyvauti žuvusių ir kankinių paminėjime, kartu niekinant likusiuosius gyvuosius. Jie mokojo drąsiai žvelgti į akis savo budeliams ir šiandien moka garbingai tai pasakyti tautos budelių gynėjams ir užtarėjams. To reikalauja tiesa ir šviesa. Be šito nėra ir nebus Lietuvos.

LPKTS prezidentas B.Gajauskas
LLK Sąjūdžio vardu J. Čeponis

Atviras laiškas Lietuvos ambasadoriui Jungtinėse Amerikos Valstijose Alfonsui Eidintui

Mus sujaudino Jūsų duotas interviu Klyvlendo laikraščio "The Plain Dealer" korespondentui Tom Brazaitis. Jo komentarai aprašyti "Pasaulio lietuvyje" (1994m. kovas, 3/293, 8-9 psl.).

Pass Jūsų, jei Rusijoje į valdžią ateitų ultranacionalistas, kurio isakymu būtų blokuojama Lietuva, tai "žmonės, nemažai jau ir dabar iškentėjė, greičiausiai balsuotų už prisijungimą prie Maskvos valdomos NVS... Žiūrint įstatymų raidės, tai būtų visiškai legalu".

P.Ambasadoriai, prašome vienai paaškinti, kokiu tikslu, būdamas oficialiu Lietuvos astovu, tarptautiniu lygiu formuoja šią lietuvių tautą žeminarčią ir ižeidžiančią nuomonę. Juk žinote mūsų tautos apsisprendimą, be to, šiuo klausimu yra priimtas specialus konstitucinis įstatymas.

Pritarta Kauno Sąjūdžio igaliotinių susirinkimė 1994 04 27

Jungtinė Tautų Lietuvos asociacijos žmogaus teisių gynimo skyrius
Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajunga

Jeigu Juozas Enčeris nepasižilurėtu į veidrodį, pamirštų, kad jam jau 80 metų. Jaunatviško entuziazmo ir energijos jam niekada netruko ir ne trūksta.

J. Enčeris gimus ir užaugo Girkalnyje, gražioje žemaičių žemėje. Jis žemaitis "dūnininkas". Baigę Raseinių gimnaziją ir Karo mokyklą, studijavo Vytauto Didžiojo universitete, priklausė Neolituānų korporacijai, buvo išrinktas korporacijos pirmyninku. Baigiant universitetą 1940m. spalio 14d. Juozas Enčeris buvo suimtas, įkalintas Kauno sunkliųjų darbų kalėjime. J. Enčeris, Lietuvos patriotą, dorą žmogų tardytojas rusas iš karto įvertino kaip didelį nusikaltelį.

Rudenį ir žiemą praleidus kalėjimo kamerioje, pavasarį Juozą pasveikino nelinksma žinla-kad jis nuteistas 8-eriems metams laisvės atėrimo.

1941m. gegužės 20d. prasidėjo Juozo kelionė etapais į Gulagą. Kelyje užklupo karas.

Liepos 1d. J. Enčeris jau buvo Pečiorlago persiun-

čiajamame punkte. Perėjęs medicininę komisią, gavęs 1-ąją kategoriją, Juozas išžygavo į Šiaurę. Po dvi savaiteles trukusios kelionės buvo apgyvendintas 220-ojoje kolonijoje.

1943m. Juozą perkėlė į lagerį Alkanajoje Kulundos stepėje, Slavgorodo raj. Altažaus krašte. 1945m. gegužės 14d. jis pertekėtas 10 metų lagerio ir 5 metams tremties. Iš lagerio išėjo 1954m., persikėlė į Igarką. 1956m. gržto į Lietuvą.

Po 16 metų kančią ir balansavimo ant mirties slenkščio J. Enčeris dar turėjo jėgų ir tvirtos valios baigti mokslą Kauno politechnikos institute. 1988m. įsitraukė į aktyvą Politinių kalinių ir tremtinų sajungos veiklą. Buvo valdybos narys. Daug padėjo politkaliniams ir tremtiniams.

Žemaiti jos ažuole! Tu garbingai atlaikai gyvenimo išbandymus. Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikinu ir linkiu geros sveikatos, ilgai gyventi ir džiaugtis Lietuvos laisve.

Krizostomas ŠIMKUS

Į Tėvynę mums vartai dar užkelti

Visokios pasakos apie paketus pilietybės įstatymus, palengvinimus téra tik pasakos. Įstaty-

ar atgauti (mano pabraukta-J.Ž.)
Balys Gaidžiūnas gržta pats susimokėjės savo sutauptyus 25

B.Gaidžiūnui išvykstant į Lietuvą. Iš kairės: Dr. A. Čepulis,
Dr. B. Butkienė, B.Gaidžiūnas, Dr. A. Butkus

mo pakeitimai padėties visai ne-pakeičia. Išpilletinimas, išeivija giliai sukrėtęs ir skaudžiai įželdės, tolydžio stumia ją nuo Lietuvos ("Draugas", 1994.II.8). Su tuo išpilletinimu išeivija yra blogiau traktuojama, negu buvę okupantai. Išeivija be vizų neįleidžiamama, tuo tarpu buvusiems Sovietų sąjungos piliečiams iki balandžio 1d. vizų nereikėjo. Todėl Lietuva pasidarė perėja visokiems spekuliantams ir narkotikų pirkliams. Dar blogiau; iš išeivijų už viešbučius beveik dešimterlopai lupa.

Ką kalbėti apie "ellinius mirtinguosius", jeigu politiniai veikėjai ir kaliniai į ją svetimšalių telėmis tesugržta. Dabar apie politinį veikėjų, buvusio įkaito, redaktoriaus, rašytojo ir poeto Ballo Gaidžiūno sugržimą. "Jis gržta be atsikūrusios Lietuvos pilietybės, kurios negalėjo gauti

dol. už į Lietuvą įvažiuoti išduotą vizą. Jis šitaip gržta, kuomet Lietuvos pilietybes šimtais prezidentas dalina rusų kolonistams.

Balys Gaidžiūnai aresto pančiuose okupantas išvežė iš Lietuvos. Po

pusėmčio metų jis gržta Lietuvon laisvas, savo noru, tik neprieklausomos Lietuvos įstatymu akys ne kaip valstybinio gyvenimo lygiatėlis dalintinkas ("Dirva", 1994.III.17).

Dar blogiau yra Sibiro tremtiniams ir jų vaikams, kadangi gyvendami išsimetę po Sibiro begalinius plotus, Lietuvos įvykių negalėjo atidžiai sekti. Lietuvos valdžia (gal sąmoningai?) nepersistengė jų informuoti. Laiku ne užsiregistravę, nustojo teisių ne tik į pilietybę ir investicinius čeklius, bet ir į savo turėtą turtelį. O jų vaikams dar blogiau, kadangi reikės pasiteisinti, kodėl jie ne Lietuvoje gimus. "Jeigu Sibire likusems ne tik nepadeda sugržti, o daro visokias kliūtis, neatiduodant nuosavybės ir paneliant net pilietybę, tai reiškia, kad tik toliau tėsiai trémimą. ("Draugas" 1993.XII.30)".

Deja, kol kas taip yra - nei tremtiniai, nei išeivijos Lietuvai nereikia!

JAV Juozas ŽYGAS

PO TO, KAI RAŠEME

Augau "Audroje"

Vytauto Indrašiaus straipsnyje apie "Audros" partizanų būri "Tremtinys" Nr.5(110) paminėti Ona ir Povilas Stukai mano tévai. Nuoširdžiai dėkoju autorui, parašiusiam apie jų žuvimo aplinkybes niekur neteko rasti apie tai parašyta.

Klojime ne ilsėjomės, o tiesiog kurį laiką gyvenome: mama, tėtis, aš ir Bronius Svilas. Man buvo 13 metų. Tėvai kartaus mane palikdavo pas pažstamus, kaip sakoma, "atsigauti" nuo bunkerų oro. Ir tada prieš dvi dienas buvau palikta. Klojime šiene buvo bunkeris. Kaip atsirado Ramanauskas, nežinau. Bet tą lemtingą dieną ten buvo keturi: mano tévai- Ona ir Povilas Stukai, Bronius Svilas ir Ramanauskas. (Juos sušaudė.)

Alfonas Svilas ir Kanapeckas žuvo kiek vėliau ir kitur. Vėliau buvau susikiusi Alfoną. To baisaus įvykio liudytojai-mūsų buvę ryšininkai, papasakojo viską smulkiai, nes jie buvo nuvaryti vežti iš daržinės šieno.

Utena Janina STUKAITĖ-DIJKIENĖ

Geri norai kartais į pragara nuveda...

Žinia, ir PLB, ir B.Nainys turėjo geriausias intencijas jamžinti "Lietuvos kovų ir kančią istoriją". Tačiau juk ir "kelias į pragara gerais norais grįstas". Istorija ne norus, bet darbus vertina.

Niekas neturėtų gincyti. Jog tokia istorija yra labai reikalinga. Tačiau blogai parašyta istorija yra kur kas blogiau negu neparašyta, nes ji tik klaidinančių darbų teatliks.

„Pirmasis tomas yra "dokumentų rinkinys", bet dokumentai be komentarų tik klaidina.

Mes, savo akimis matę, išgyvenę tą staubą, žinome, kad kalbos apie humanišką elgesį, medicininę pagalbą, prekybą maistu ir vaikų aprūpinimą plenu į gyvulinius vagonus sukišteliems žmonėms yra tik ciniška bolševikų propaganda.

Juk knyga nepranyks kartu su mūsų karta. Ją skaitys po penkiasdešimt ir šimto metų. Kaipgi mes, lietuvių, atrodysime tada jū akys? Buvo banditai (tokia terminologija beveik kiekvienam dokumente), tai ir gavo ko nusipelnė. Manyčiau, kad čia vien komentarų nepakanka. Būtų dar įtikinamiau prie kai kurų dokumentų pridėti gyvų liudytojų parodymus. Juk tikriausiai galima rasti žmonių iš kiekvieno knygoje paminėto ešalonu.

Bolševikai tokiais liudytojais, kaip matyt į ši rinkinį pateiktų LKP CK trėmimo įgaliotinį reportą, apdaileliai pasirūpino. Ne viename iš tokų reportų išvardyti pavardės žmonių, kurie atseit entuziastingai pritarė trėmimams. Mes žinome, kokie tai žmonės buvo, bet ateities skaičytojui visa gali atrodyti kitaip.

Reikėtų atkreipti dėmesį ir į ištremtujų skalčių. Juk yra duomenų, kad KGB pateikti skalčiai neatitinka tikrovės. Tokiai leidinyje, manyčiau, turėtų būti diskusija tuo klausimu baigtą.

Leidėjai, atrodo, savo darbu labai patenkinti, tačiau baugu, kad tas džiaugsmas nebūtų per ankstyvas.

Juozas ŽYGAS

Ištrauka iš "Dirvos"

1994m. gegužė

TREMINTYNS

7

Plechavičiukai

Skausminga suaktis

Gegužės 15 d. suakto 50 metų nuo tos dienos, kai (1944 05 15) Vokietijos III reicho SS ir gestapo

centracijos stovyklą.

Ankstų gegužės 16-osios rytą vokiečių SS smogikų dalinys.

Vietinės rinktinės karių, žuvusių prie Ašmenos kautynėse su lenkais, laidotuvės Anykščiuose. 1944 m. gegužės 12 d.

okupacinių karinė vadovybė klasa ir smurtu suėmė, nuginklavę ir internavo Lietuvos Vietinės rinktinės vadą gen. lit. P. Plechavičių, štabo viršininką plk. O. Urboną ir daį štabo karininką. Štabo karininkai pateko į Rygos kalnus, o iš ten į Štuthofo kon-

miamas tankų ir sunkliųjų kulkosvaldžių, šтурmavo LVR Marijampolės kareivines ir karo mokyklą. Vokiečių esesininkai nukovė 70 rinktinės karių suėmę ir internavo - 1400 (Marijampolės kareivinių arkliidėse išlaikė 2 parai). Vokiečių SS smogikai iš trijų

Vietinės rinktinės batalionu sušaudė 130 karių (kas dešimtas žmogus buvo nušautas iš neapykantos).

Vokiečiams be pasipriešinimo pavyko nuginkluoti keturis rinktinės batalionus, visi kiti su ginklais, šaudmenimis ir gurguolėmis pasitraukė į miškus ir pradėjo rezistenciją prieš okupaciją ir banditizmą.

Po dvieju parų įtrenutuos Vietinės rinktinės karius, išalkusius ir nusilpusius, vokiečių patrullai būriais varė Marijampolės gatvėmis į marijonų gimnaziją. Iš ten, apręngę vokišką priešlėktuvinės gynybos uniformą, išvezė į Vokietiją. Daug LVR karių nukovė ir sušaudė vokiečių SS, daug žuvo priešlėktuvinės gynyboje, kiti žuvo kovodami su Armijos krajovos ir Korpus Ogulno Polski gaujonių (Ašmenoje - 23 karių), daug vyrų tapė Lietuvos partizanais, krito kovose su bolševikais, kiti patyrė nežmoniškas kančias sovietų lageriuose.

Antanas BARKAUSKAS

Negrijės iš Kraslago

Gegužės 15d. Pasvalio bažnyčioje buvo aukojuamos Šv. Mišios už 1944m. gegužės 16d. Rešiotų lageryje mirusį pedagogą, atsargos leitenantą Šaulių sąjungos narį Antaną Galinį.

Antanas Galinis gimė 1906 08 23 Marijampolės apskr., Gudelių valsč. ūkininkų šeimoje. 1927m. aukso medaliu baigė Marijampolės valstybinę Rygiškių Jono gimnaziją, vėliau Kauно karo mokyklą. Užsitarnavo jaun. leitenanto laipsnį ir išėjo į atsargą. Nuo 1931m. dirbo pedagoginį darbą. 1933-1940m. vadovavo Pasvalio valsč. Skrebotiškio Šaulių būriui. 1940m. paskirtas Saločių progimnazijos direktoriumi.

1941m. birželio 14d. su žmona motina Veronika Remeikyte, penkeių metų sūnumi ir dvejų metų dukra represuotas. Išvežtas į Sibirą ir nuo teistos 10-ių metų 1944m. gegužės 16d. mirė Rešiotų lageryje. 1990m. spalio 31d. teisiškai reabilituotas.

Ernestas Vitolis GALINIS
Pasvalys

Gerbiamą Redakeją

Radau keletą nuotraukų iš Lietuvos Vietinės rinktinės laiku, kurios, manau, ir jūs sudomins.

Pirmoje nuotraukoje - nepriklausomos Lietuvos kareivis Antanas Vasiliauskas, vėliau buvęs LVR savanoris grandinis, su draugais sušaudytas SS likviduojant Rinklinę. Apie jį knygoje "Dokumentai Lietuvos Vietinės Rinktinės istorijai" (Chicago, 1990) rašė Antanas Gelgaudiškietis.

Antroje nuotraukoje - Armijos krajovos aukos lenkų sušaudyti 301 LVR bataliono savanoriai. Smulkiau apie jvyki Tolminove Ašmenėje prie Ašmenos galima rasti minėtoje knygoje bataliono vado plk. Vidugirio raporte

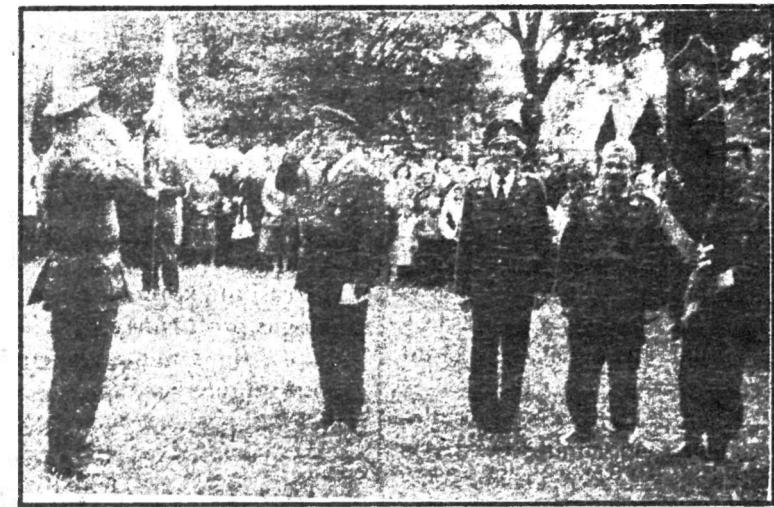
1944m. gegužės 14-15 naktį Armijos krajovos sušaudytų LVR 301 bataliono kariai

Pirmasis susidūrimas

1944 m. vasarą Lietuvos teritorijoje vyko mūšiai. Vienas okupantų traukėsi, kitas pamažu slinko į jo vietą. Šis dar žiauresnis. Visų atmintyje buvo likę 1940-1941m. raudonasis teroras. Ruosmės gintis. Anykščiuose, kaip ir kitose Lietuvos vietose, susirinko nemažas ginkluotų vyrų būrys. Anykščių partizanų rinktinė. Artėjant bolševikų kariuomenei, rinktinė su daugeliu anykštėnų ėmė trauktis Panevėžio link.

Nuo rinktinės atsiskyrės 16-os vyrų būrys (9 iš Anykščių ir 7 nuo Švenčionių) nutarė grįžti į Anykščius ir kovoti savame krašte. Vokiečiai iš Anykščių jau buvo pasitraukę, o bolševikų pagrindinės kariės dalys dar buvo miesto prieigose. Anykščių partizanų būrys atsargai žygavo Troškūnų link.

Partizanai kautynė daug neįtinkėjo. Tik vienas arklys užmuštas ir vienas pabėgo. Taip 1944m. liepos 14d. vyko pirmas Anykščių partizanų susidūrimas

Mitingas Anykščiuose. 1990m.

LVR grandinis Antanas Vasiliauskas

LVR vadui. Gegužės 15d. sujanka 50 metų nuo tragedijos nakties. Nužudylije be karstu palaidoti Ašmenos lenkų kapinėse broliškame hape.

D. BAUKUTĖ
Kudirkos Naumiestis

nai žygavo kautynių rikiuote. Tuoju juos apšaudė rugiuose paslėpti bolševikų tankai. Tuo pat metu gelezinkelio nuo Panevėžio artėjo vokiečių traukinys. Tankai pradėjo šaudyti į jį. Iš kitos kelio pusės puolė raudonieji desantininkai ir partizanai. Vokiečiai apšaudė ir mūsų partizanus, nes palaikė bolševikais. Anykščių partizanų būriui teko trauktis Troškūnų

su bolševikų kariuomenė.

1993m. rudenį 75-ųjų Lietuvos kariuomenės metinių proga prie Pagojės geležinkelio stotelės Anykščių Šaulių rūpesčiu pastatytas paminklinis akmuo. Šiemet, minint šių kautynių 50-metį, bus pastatytas paminklas. Liepos 14d. čia vyks Lietuvos Nepriklausomybės gynėjų susitikimas.

Eligijus SMETONA
Anykščiai

Tautos šventovės statybai

Kaip prieškario metais, taip ir dabar Kauno Priskėlimo bažnyčios statybai išleisti panašus į prieškarinius 50 ct, 1 Lt, 2 Lt, 5 Lt, 10 Lt vertės aukų ženklai (Tada buvo tik 3 nominalų - 10 ct, 50 ct ir 1 dolerio vertės. Jie buvo skirti aukotojams užsienio lietuviams). Dabar užsienio lietuviams aukotojams taip pat bus išleisti ženklai. Ženklų tiražas - apie 2 milijonus vienetų už 2,5 milijono Lt. Atspausdinta apie 50000 panašių į prieškarines aukojimo knygelių, kuriose bus galima ikljuoti 45 ženklus. Užpildžius knygeles aukų ženklais, aukos dydis gali siekti nuo 22,5 Lt iki 450 Lt. Užpildę visą knygelę asmenys bus išrašyti į Priskėlimo bažnyčios aukotojų garbės knygą.

Bažnyčios Atstatymo komitetas laukė, kol savo finansinius įsipareigojimus įvykdys "Bangos" susivienijimas, tačiau jam bankrutavus ir darbams nutrūkus, buvo pradėtos derybos su dabartiniu "Bangos" savininku EBSW koncernu. Numatyta sudaryti mišrią koncernto ir Bažnyčios Atstatymo komiteto grupę, kuri parengs Bažnyčios atstatymo projektą, o koncerno atstatymo darbus plėtai finansuos. Šiuo metu koncerno atstatymo darbams pažadėjo skirti apie 150000 Lt.

Galime tvirtinti, kad Kauno Priskėlimo bažnyčia bus atstatyta, ir niekas šio darbo sutrukdyti negalės. Priskėlimo bažnyčios komitetas, jo pirmmininkas kun. E. Bartulis, architektas H. Žukauskas, J. Sidiškis, A. Steponavičienė ir kt. atiduoda savo jėgas, energiją šio uždavinio realizavimui.

Alfredas SMAILYS

Kauno Priskėlimo bažnyčios Atstatymo komiteto narys

1994m. gegužė

TREMINTINUS

8

IVYKIAI

Lietuvei Motinai

KAUNAS. Gegužės 7d. kauniečiai ir miesto svečiai susirinko paminėti spaudos atgavimo 90 metų sukakties.

Karo muziejaus sodelyje atidengta tarpukario metais Petro Rimšos sukurtą skulptūrą "Lietuvos mokykla".

Tarp "Knignešio" ir "Šejejo" skulptūrų susibūrė moksleivija, skautai, šauliai, birutėtės. "Knignešio" draugijos nariai, mokiniai (surinkę daugiausia vario ir bronzos šalių skulptūrų), valdžios atstovai.

Kalbėjusieji pabrėžė: "Jei ne Motina, jei ne jos daina prie ratelio, paslaukojimas, iškėlės į šviesą lietuvišką žodį ir dvasią, kažin ar būtume išlikę." Prisiminta ir Motinos tremtinės, partizano Motinos auka.

Sukakties paminėjimas dar tėčių ir sekmadienių: aukotos šv. Mišios Arkikatedroje Bazilikoje; prie Donelaičio gatvės 5 namo buvo atidengta atminimo lenta Lietuvos savanoriui, žurnalistui Petru Ruseckui (1885-1945) pašventintas jo atminimui Petrašiūnų kapinėse pastatytas koplytstulpis. Kalbėjo kunigas Robertas Grigas. Gledojo tremtinė choras.

Natalija PUPEIKIENĖ

Plakato konkursas "Tėvynės gynimas- šventa pareiga"

Konkursu nuostatai

Konkursu siekiama populiarinti tikrąją karinę tarnybą tarp šaukiamojo amžiaus jaunuolių; propaguoti lietuvišką plakatą.

- Konkurso sąlygos

Konkurse gali dalyvauti visi norintys.

Plakato formatas: 600 x 450 mm.

Plakate turi būti tekstas: "Tėvynės gynimas- šventa pareiga". Lapelis su konkurso dalyvio vardu, pavarde, giminimo metais, specialybe, adresu turi būti užklijuotame voke su šešaženkliu indeksu, kuris užrašomas ir antroje plakato pusėje.

Už geriausius plakatus skiriamas premijos: I - 300 Lt, II- 200 Lt, trys III premijos po 100 Lt.

Geriausią plakatą projektai bus tiražuojami.

Konkursinių darbai pristatomi į Lietuvą jaunimo bendrijos "Lituania" būstinę (Jakštė 9, 128 kab. 2600 Vilnius; tel. 627458) iki 1994m. birželio 14d.

Konkursu organizacinis komitetas užtikrina renginio reklamą, emblemą, plakatą, vokus ir kt.

Konkurso žiuri sprendimais yra galutinis. Žiuri nariai neturi teisės dalyvauti konkurse ir konsultuoti dalyvių.

Informacija apie konkurso sąlygas teikiama adresu: Vytauto pr. 79, 3000 Kaunas, tel 206452

Dėmesio!

Gegužės 28d. (šeštadienį) Birštonė įvyks buvusių Steplago (Džezkazgano, Kengyro ir kt.) kalinių suvažiavimas. Pradžia 11 val. Birštono bažnyčioje.

ATSILIEPKITE!

Plungės klebonas kanauninkas Stanislovas BŪDVYTIS suimtas 1948m. pabaigoje, iš lagerių į Lietuvą grįžo apie 1956m. Mirė 1961m. Palaidotas Vėžaičiuose. (Klaipėdos raj.). Buvo žinių, kad kun. kanauninkas S.Būdvytis 1949-1950m. kalėjė Komisijoje Taišeto lageryje, 07 kolonijoje, prie Ciūnos upės. Ten pat kalėjo, atrodė, dar 7 kunitai.

Atsiliepkite ką nors žinantys apie kun. kanauninko S.Būdvycio kančią ir vargų kelius. Tai padės jam žinti jo atminimą. Rašykite "Tremtinui" arba Stasiui GENTVILUI, Mokyklos 73, Baisogala, Radviliškio raj., tel. (8-292) 55315.

Buvęs Klaipėdos jūrų skautas Leonas VIRKETIS buvo nužudytas 1946m. vasario ar balandžio mėn. Kaune. Aušros- Aukštaičių gatvių saikryžioje.

Žinančių ką nors daugiau apie jo žuvimo aplinkybes, prašome pranešti adresu: Pramonės pr. 79-77, Kaunas; tel. 718055 arba "Tremtinio" redakcijai.

PRO MEMORIA

Gegužės 7d. iš JAV į Lietuvą atvežta urna su Vytauto Didžiojo universiteto Garbės daktarės, Kalifornijos universiteto Europos archeologijos profesorės, Lietuvos Mokslų Akademijos narės Marijos Alseikaitės- Gimbutienės pelena.

Gegužės 8d. iš šv. Jonų bažnyčios gedulingas kortežas patraukė į Kauną. Čia prie VDU pasitiko rektoratas, Kauno skautai, miesto visuomenė. Universiteto salėje ant juodo audeklo stovi gėlėse skendinti urna. Čia ir prieš metus V.Cipliauskas nutapytas velionės portretas, nuotraukos, primenančios VDU Garbės daktarės vardo suteikimo iškilmes. Giedamos giesmės. Garbės sargyboje-universiteto senato nariai, akademinius jaunimus, skautės, skautai.

Petrašiūnų kapinėse atsisveikinimo ir pagarbos žodžius taria etnologas prof. Norbertas Vėlius, VDU rektorius prof. Bronius Vaškelis. Ilgus metus gyvenusii svetur, priverstinėje tremtyje, velionė atgulė amžinam poilsiu šalia savo motinos gimtoje žemelėje.

Natalija PUPEIKIENĖ

Dėkojame parėmusiems mūsų Sąjungą: p.Linai Žitkienei- 50USD, p.BiruteiČiuris- 50USD, p.V.Vaitkui- 50USD, p.Prunkui- 300 USD, p.Gariūnienei- 50USD, p.A.Bacevičiui- 25USD, p.S.Daržinskui- 25USD, p.J.Daugėlai- 25USD, p.N.Karašei- 20USD, p.M.Petrikui- 20USD, p.A.Šilbajui- 20USD, p.Jūratei Jasiūnienei- 30USD, p.Juliui Maciuliu- 50USD, p.G.Tamkuoniu- 25USD, p.Petrui Blekiui- 15USD, p.Algirdui Stepaiciui- 50USD, p.Leonui Kriauceliūnui- 15USD, p.Aleksandrai Vaičiulienei- 50USD, p.Juozui Šlajui- 100USD, p.NN- 100USD, p.V.A.- 100USD, Čikagos lietuvių politinių kalinių sąjungai- 100USD. Už "Laisvės kovų archyvą"- 100USD; Sidnėjaus Lietuvių katalikų kultūros draugijai- 117AUD, p.V.Augustinavičiui- 20AUD, V.Patašiui- 20AUD, p.L.Cox, p.A.Dudaičiui, p.A.Giniūnui, p.A.Griškauskui, p.J.Grybui, p.J.E.Jonaičiams, p.O.Lėverienei, p.J.Masiokienei, p.V.Narušienei, p.A.Savickienei, p.A.Stasiūnaitienei, p.Z.Storpiršciui, p.V.B.Vaitkams, p.J.Venclovienei, p.M.J.Zinkams, p.P.B.Žaliams- po 10AUD; p.Z.P.Andriukaičiams, p.K.Baciūlienei, p.E.Badauskienė, p.B.Barkui, p.D.Bieri, p.A.Brunkienei, p.P.Donielienei, p.V.Donielai, p.A.Jūragiui, p.M.Kemežienei, p.L.G.Kiacevičiūtei, p.L.Kramilienei, p.M.Migevičienei, p.P.E.Nagiu, p.S.Pačėsai, p.P.Sakalauskui, p.J.J. Skuodams, p.V.Šliogeriu, p.G.Umbražiūnui, Dr.A.Viliūnui, p.R.Zakarevičiu, p.P.Žitkauskui- po 5AUD.

Gegužės 28d. 11 val LPKTS būstineje (Kaune, Laisvės al. 39) renkasi buvę Balchašo politiniai kaliniai ir tremtiniai.

12 val šv. Mišios Igulos bažnyčioje. Po ju, padėjė gėlių prie Laisvės paminklo, autobusais vyksime į Kačerginę. Ten 28-29d. vyks balchašiečių susitikimas.

Kviečiame dalyvauti!

Organizatoriai

ILSEKITĖS RAMYBĖJE

Antanas Bagdonas

1919-1994

Balandžio 26d. mirė 1940m. Vorkutos politinis kalinių, Krasnojarsko krašto tremtinys Antanas Bagdonas.

A.a. Antanas Bagdonas gimė Kaune. 1940m. baigė Karo mokyklą, buvo suimtas ir nuteistas. Tremtyje sukurė šeimą. 1956m. grįžės iš lagerių ir tremties gyveno Kazlų Rūdoje, dirbo durpynė. Nuo 1958m. persikelė į Kauną, dirbo vanden tiekyje, vėliau- Nepilnamečių reikalų inspekcijoje. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos narys.

Palaidotas Panemunės kapinėse, prie savo tėvų.

Liūdi žmona ir dukros

Edvardas Budnikas

1924 - 1994

Gegužės 2-osios ryta gatvėje, einant į tremtinų bendrijos būstine (buodėti prie KGB archyvų Vilniuje) nustojo plakusi Edvardo Budniko-Sarūno širdis.

Velionis gimė Ukmergės apskr. Baravykų k. Buvo siuvėjas. 1944m. išstojo į "Vycio" apygardos "Šarūno" būrį. Netrukus pablogėjus sveikatai legalizavosi ir liko partizanų ryšininku. 1946m. rugėjo 26d. per pašalą kulkosvaidžio serijos buvo stipriai sužeistas į kojos sąnarį. Su dviem nukautais partizanais buvo nuvežtas į Deltuvą ir numestas ant gatvės grindinio. Ten stribai spardė ir tardė. Po 6 valandų nuvežtas į Ukmergės MGB, vėliau ligoninėje jam buvo amputuota koja. Po tardymo, neradę ikalčių, paleido. Liko pogrindyme, bet 1950 1106 buvo suimtas. Nuteistas 10-iai metų, kalėjo Karagandos lageriuose. 1956m. grįžo į Lietuvą ir dirbo "Lelijos" fabriko Ukmergės filiale.

Tebūna lengva jam tėviškės žemė.

Nuoširdžiai užjauciamė broli Joną su šeima ir artimuosius.

LPKTS Ukmergės skyriaus tarybos ir buvusių kovos draugų vardu S.ŽIŽYS

Viktoras Geduška

1930-1994

Gimė Jonavoje darbininkų šeimoje. Mokesi Jona vos gimnazijoje. Susibūrusius į pogrindinę grupę moksleivius išdavė komjaunuoliai. Viktorą suėmė 1946 metais per Kalėdas. Šešiolikmečiui jaunuoliui teko patirti tardymo baimus, o po tribunolo nuosprendžio kalėti Mordovijos ir Magadano lageriuose. Dirbo aukso kasyklose. Nuo sunkaus darbo ir bado išseko jėgos. Paleistas iš lagerio, nuvyko į Igarką, kur kentė tremties vargus motina ir sesuo. Ten sutiko Ireną, tremtinę iš gimtojo miesto, ir ja vedė. Į tėvynę sugrįžo jau su dukra Laima ir sūnumi Algiu 1959m. Čia jų nelaukė. Ujami ir gasdinami- nepalaužo. Palengva įsikūrė, įsigijo specialybę. Velionis sulaukė Lietuvos Atgimimo, bet džiaugsmą temdė sunki liga. Viktoras mirė balandžio 29d.

Tebūnie lengva jam gimtojo miesto žemėlė.

Jonavos politiniai kaliniai ir tremtiniai

TREMINTINUS

Vyr. redaktorė Vanda Poderytė

1994m. gegužės 18 d. Nr. 10 (115). SL289.

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, 3000 Kaunas,

Redakcija: Danutė Bartulienė, Birutė Oksaitė, Edmundas Simanaitis, Irma Žukaitė

Maketavo Rasa Černeviciūtė. Spausdino valst. "Aušros" spaustuvė, Vytauto pr.25, Kaunas. Ofsetinė spauda, 2 sp. lankai. Tiražas 8000. Užs. Nr. 2440

"Tremtinio" laikraštyje dažniausiai spausdinamos archyvinės nuotraukos, todėl spaustuvėi dėl jų kokybės pretenzijų neturime